

FAŠISTIČKA STRANKA TRAŽI DA SE BISKUP FOGAR ODSTRANI

Fašistička štampa donosi daljnje optužbe i energično traži „čišćenje“

Trst, 16. maja. — Poslije oštre kampanje kroz štampu i fašistička je stranka odlučila da direktno poduzme korake protiv biskupa Fogara. — Tršćanska fašistička federacija preko svog sekretara dra Perusina učinila je korake protiv »neprijatelja Italije«. Dra Perusina posjetili su fašistički poslanici Trsta: Giunta, Coboli, Coceani; senatori: Segre i Banelli; načelnik Trsta Salem, pretsjednik pokrajinskog administrativnog odbora Gieri i još neki fašistički prvaci. Oni su izjavili, da se potpuno s Perusinom slažu i da u interesu talijanskog karaktera grada Trsta traže, da se biskup Fogar smijeni.

Tršćanska štampa oduševljeno pozdravlja ovu inicijativu.

Dne 11 maja sastao se na sjednici direktorij koparskog fašja, u čijem su vodstvu famozni Petris i Almerigogna. Tom je prilikom izglasana rezolucija protiv tršćanskog-koparskog biskupa Fogara koja glasi:

»Direktorij fašja, ispitujući situaciju iznesenu ovih dana od listova ovog kraja s obzirom na biskupsku kuriju i biskupa samog, dok odaje priznanje odvaznoj i energičnoj i pravednoj kampanji listova »Il Popolo«, »Il Popolo di Trieste« i »Il Corriere Istriano«, opetuje ponovno ono što je tvrdio ranije u bezbrojnim demonstracijama, kako je potrebno da se konačno definitivno skrši svaka sumnja da bi se dalo tršćansko-koparskoj biskupiji onaj mir, koji zaslužuje.«

Kampanja protiv tršćanskog biskupa Fogara nastavlja se svom žestinom. Fašistička štampa piše o Fogaru najoštrije i jasno je po svemu da se želi, da se Fogar makne s tršćanske biskupske stolice. Citirat ćemo u kratko neke članke, koji su izišli prošlih dana u fašističkim listovima Julijske Kraje, da bismo ilustrirali tu veliku aferu.

Tako donosi »Piccolo« od 11 maja članak pod naslovom »Teologija i osjećaje«, koji počinje s konstatacijom, da biskup Fogar ističe povodom odbijanja blagoslova Oberdankovom spomeniku teološku tezu, prema kojoj se ne može odavati crkvene počasti čovjeku, koji je umro odbivši religioznu asistenciju.

Oberdank je u času smrti odbio svećenika. I zato je Fogar odbio da mu blagoslovi spomenik. »Piccolo« kaže, da je poznato na koji je način Fogar tu tezu proširio kad je odbio ne samo da blagoslovi spomenik Oberdanka, nego i ostatke Oberdankove majke pa i Dom ratnih boraca (Casa del combattente). »Piccolo« kaže, da u opravdanju odbijanja blagoslova Fogar nije poštedio ni ime ni slavu Nazaria Saura.

»Piccolo« smatra, da je Fogar učinio veliku pogrešku time, što je po svom nahodjenju pripisao crkvi svoje lične osjećaje. »Piccolo« želi

i dokazati, da crkva općenito ne dijeli mišljenja Fogara i da po crkvenim zakonima nije zabranjeno blagosloviti Oberdanka. »Piccolo« se zato osvrće na slučaj Fabia Filzia i Cesara Battista, koji su bili od Austrije vješani za vrijeme rata, jer su se borili kao dobrovoljci protiv Austrije. Prije vješanja oni su odbili svećenika. Pa ipak njihove je spomenike blagoslovio nadbiskup Trenta Endricci Celestino.

Poslije rata bila je njima u počast priredjena u Bozenu velika manifestacija i bio je došao i talijanski kralj tamo. Otkriven je tom prilikom spomenik pobjede »Arco della Vittoria«. Nadbiskup Endricci znao je da su Battisti i Filzi prije vješanja odbili posljednju vjersku utjehu, ali je ipak smatrao da mu je ukazana velika čast kao Talijanu i kao crkvenom knezu da bude tom prilikom uz bok kralja i da blagoslovi spomenik. Poslije blagoslova spomenika nadbiskup Endricci je blagoslovio i kosti mučenika u Trentu uz prisustvu udove Battisti.

To piše »Piccolo« i kaže, da nije samo ovo slučaj, kojeg se je Fogar mogao sjetiti da bi odbio — »sugestije perfidnih slavenskih savjetnika, čija duhovna tiranija i čiji prgoniteljski duh protiv talijanskih svećenika tršćanske biskupije mora apsolutno prestati.«

Sad »Corriere« govori polemički i ironički na adresu »Piccola« i spočitava mu u zavijenim riječima, što je baš »Piccolo« pomagao Fogaru, pa kaže:

»Nije se Fogar napio od samog svog tamjana. Nije samo na Fogaru krivnja što je postao fenomenom. Nažalost i vi ste pridonijeli stvaranju idola. Sve to nam je drago da možemo kazati, jer kad uzlovi dolaze na česalj pravedno je da se konstatuje svačija odgovornost. Kad bi nas bili svi slijedili kad smo mi vikali kad bi bio Trst udostojao da uzme na znanje, kad smo dokumentovano dokazivali Fogarovo antitalijanstvo, fenomena Fogara bilo bi nestalo prije i ne bismo bili dotjerali do posljedica koje su tako teške da neće biti dovoljna purifikaciona metla, koju svi čekaju.«

Tako piše »Corriere Istriano«. To je »Corriere« štampao na uvodnom mjestu. A odmah iza toga članka o biskupu u istom stupcu donosi »Corriere« noticu, kakve se obično ne donose ili spadaju pak među najzadnje vijesti, obično u rubriku »Pritužbe iz

gradjanstva.«

Redakcija je ovaj put htjela biti duhovita, pa je na članak o Fogaru nadovezala s ovom viješću:

»Jedna potrebna bonifikacija. — U Via San Martino između Via Francia i Vico Stretto, od nekog vremena jedan pokvareni kanal (fogna) obdaruje sve stanovnike tog kvarta smrdljivim mijazmima, koji s napredovanjem ljeta mogu da postanu opasni za javno zdravlje. Na nekim mjestima ceste na kojoj se nakupilo toliko te smrdljive tekućine nije moguće prelaziti. Bilo bi zato potrebno i hitno, da se popravi to prije nego li nastanu teške posljedice.«

Ovo je zapravo imao biti konac članka o Fogaru puljskog fašističkog lista, jer i »Popolo di Trieste«, koji polemizira u svom broju od 12 maja s puljskim listom, završava svoj članak o Fogaru nekim »ljudskim izmetinama«, koje se s gradskih ulica moraju odstraniti, da bi se sačuvalo zdravlje i ugled grada, pa zato po noći rade pomoćnici sa solidnim metlama i jakim mlazovima vode. »To je stari efikasan i siguran metod!« zaključuje »Popolo«.

FAŠISTIČKI SE LISTOVI SVADJAJU RADI FOGARA

Već smo spomenuli zamjerske, koje čini »Corriere« Istriano« Trstu, a naročito listu »Piccolo« zbog Fogara. Fašistička Istra i njezina štampa hoće da se prikaže nacionalnijom od Trsta i tršćanske štampe.

»Corriere« spominje u svom članku kako su fašistički prvaci uživali u blizini Fogara i kako im je laskalo što su bili počašeni njegovim ličnim dođirima.

Ta tvrdnja puljskog lista izazvala je tršćanski fašistički list »Il Popolo di Trieste«. Tome je listu drago, što se napada »Piccolo« radi konkurencije, ali mu je dužnost da ustane u obranu fašističkih prvaka, koje »Corriere« optužuje zbog prijateljavanja s Fogarom.

»Popolo« kaže da u onome što piše »Corriere« ima mnogo istine, ali krivo čini »Corriere« što čitavom Trstu pripisuje držanje, koje se može pripisati samo izvjesnim krugovima. Još je gore to što »Corriere« optužuje u kompleksu »advokate i senatore i hijerarhe svih vrsta i stepena«.

Time se svaljuje odgovornost na sve one, koji u Trstu ma šta predstavljaju.

»Popolo« je mišljenja, da ta optužba ne odgovara stvarnosti. Za sebe kaže »Popolo«, da je prama Fogaru, kao glasilo fašističke federacije, zauzimao jasno i konzekventno stajalište. »Popolo« je navodno poštivao njegovu visoku crkvenu čast, ali je bio nepopustljiv u političkom pogledu, te je denuncirao bez suste-

zanja Fogarovu partizansku nepopustljivost.

»Popolo« se nije nikada ulizavao Fogaru, jer to nije u skladu s fašizmom, a to se može reći i za odgovorne predstavnike tršćanskog fašizma. Bilo je i fašističkih hijerarha koji su se približili Fogaru i koji su se u njegovom krugu snašli, jer su laki u svemu i imbecilno optimistički, ali ne smije se ipak reći, da su svi fašistički prvaci takvi. Zapravo oni, koji su se prevarili u Fogaru i ne mogu se zvati fašističkim prvacima, pa niti fašistima.

Ne znači, kaže doslovno — »Popolo« — da legitimacija, fašistički znak ili čak neka funkcija čine čovjeka fašistom.

Po neki put to ga još i korumpira, naročito, ako pokazuje buržujske tendencije i ako ga zadovoljavaju salonske prividnosti. Takvi fašisti salona nemaju nikakvog pozitivnog značenja. Taj je fašizam neka vrst stalnog sajma ispraznosti i ambicija. To je teren za svaku vrst kompromisa, iz toga izviru mnoga zla. Nažalost je tako, kaže »Popolo«.

To što »Popolo« piše namijenjeno je ne samo puljskom listu »Corriere Istriano«, nego i onima kojih se tiče u Trstu, u prvom redu onim fašistima, koji se okupljaju pod okriljem »Piccola«. To što »Popolo« piše ujedno je znak, da u tršćanskom fašizmu nije sve onako kako se u nekim zgodama želi prikazati.

FAŠISTIČKI FURLANSKI LIST PROTIV BISKUPA FOGARA, KOJI JE I SAM FURLAN

Pod naslovom »Una stonatura a Trieste« donosi fašistički list »Il Popolo del Friuli« članak, kojim napada biskupa Fogara. List se čudi i pita se je li moguće, da je tršćanski biskup Fogar mogao odbiti da blagoslovi spomenik Oberdanka i da je pritom rekao za Oberdanka, da je on samoubica jer je svojim djelima izazvao svoju smrtnu osudu, pa zato crkvene vlasti ne mogu da učestvuju u počasnim ceremonijama. »Popolo del Friuli« kaže u nastavku, da ovih dana mora Fogaru u snu da se prikazuje sjena don Enrica Tazzolija, koji je pao kao mučenik za domovinu. On je bio umoren u Belfiore i sa stratista je sazivao blagoslov božji na veliki talijanski narod.

To Tazzolijevo sazivanje blagoslova strašna je opomena za biskupa Fo-

gara, kaže »Popolo del Friuli«.

Zatim se taj list osvrće na proces pronevjeritelja Stefaniya i dovodi u vezu s tim pronevjerjenjima biskupa Fogara. Spominje zatim kalendar celjske Mohorjeve Družbe u kojem je Fogar citiran u popisu »Vladike Slovincem«. Na koncu kaže:

»Sve je to žalosno, bezgranično žalosno, jer se događa u XII fašističkoj godini, kad je saglasnost i antanta između civilnih i vjerskih vlasti pojačana, kako su i nedavne proslave pokazale. A još je žalosnije što se to događa u Trstu, u gradu, koji govori našoj duši i inspiriše nam svete uspomene obnavljanjem vatre neugasivih zanosa. Taj zanos gori u srcima svih Talijana i njihovih biskupa: čini se svih biskupa osim u srcu jednog«.

KAKO JE KOPAR UVIJEK UPOZORAVAO NA FOGAROVO ANTITALIJANSTVO

Puljski »Corriere Istriano« od 10 maja donosi na uvodnom mjestu pod naslovom »Il fenomeno Fogar« članak, koji je listu došao iz Kopra. U tom se članku najprije osvrće na priznanje tršćanskog »Piccola«, koji je neki dan kazao, da je tek nedavno s obzirom na Fogara počeo da otvara oči, a da ga je prije podupirao. Time je navodno »Piccolo« priznao, da nije mnogo polagao na glasove koji su u Trst stizavali iz Istre i koji su upozoravali na djela biskupa Fogara.

To je žalosno, konstatira »Corriere Istriano«, da se u Trstu nije htjelo slušati savjete iz Istre tako dugo. U Istri su oduvijek znali ko je Fogar. U Trstu su počeli da otvaraju oči tek pred dvije godine.

Kopar je drugo sjedište biskupije i u Kopru su uvijek imali otvorene oči, kad se radilo o Fogaru. tamo nisu ni zatvarali ni poluzatvarali oči, nego su oči fašističkog Kopra bile uvijek upravo širom otvorene (spalancati) pred opasnim čudnovatostima fenomena Fogara.

Kopar je uvijek bdio, nadzirao je i bilježio svaki kret, Kopar, kao i u svim drugim stvarima, bio je i u toj stvari razuman i ustrajan i nepopustljiv do konačnog cilja. Prvi alarmni glasovi o Fogaru došli su iz Kopra, kaže »Corriere«. Ali kad je te glasove davao Kopar u Trstu su ljubakali s biskupom, koji je razvi-

jao mondenu koketeriju iz salona u salon.

O Fogaru su se u Trstu prepričavala čudesa, veličale su se njegove krijeposti, isticala se je njegova briljantna inteligencija, njegova fina diplomatska umjetnost. U velikoj je modi bio parfem njegovih priča. S udivljenjem se je o njemu govorilo, da nudi cigaretu čak i časnim sestrama. Ironički kaže zatim »Corriere«, da »bijedni istarski provincijalci« te stvari nisu mogli da shvate, nego su se morali ograničiti na to da iz bliza prate samo »intenzivnu aktivnost biskupa među svećenicima, koji su nacionalni neprijatelji«.

»Corriere« zatim nastavlja: »Dotle su u Trstu senatori i advokati, hijerarhe razne vrsti i stepena natjecali se da bi došli do privilegija, da izmješaju svoj skromni glas s zavidnim suštanjem biskupove svilene suknje«.

Puljski list spočitava u nastavku svog članka, što su na prigovore protiv Fogara iz Trsta dolazili glasovi škandaliziranja prama Kopru, koji da je navodno izgubio svaki strah božji i da nema nikakvog poštovanja prama crkvenom dostojanstveniku i njegovim presvetlim krepostima. Zamjeralo se Kopru da ne shvaća život velikog grada, ali Kopar se nije prestrašio nego je i dalje upozoravao na Fogarovu aktivnost.

KRIŽ I BODEŽI

Na gornjoj slici vidi se jedna talijanska marka sa križem, a na drugoj D'Annunzio sa bodežima. Te su marke izašle iste godine — 1934. Ona sa križem treba da privuče čim više stranaca na proslavu svete

godine u Rim, a ona sa bodežima treba da manifestira talijansku fašističku borbenost, i da afirmira odluku Italije da će i bodežima braniti Rijeku, koju da je bodežima i dobila.

MAJCI MUČENIKA JURIŠEVIĆA

fašistički eksekutori otjerali su posljednju kravu i odnijeli sve što je imala

Vođice, maja 1934. Otkako se je kod nas svršio rad na cesti i vodovodu gdje smo ipak nekoji zaslužili po koju liru, zavladao je u našim krajevima užas i nezapamćeni glad i mizerija, ali našim gospodarima to ne smeta što mi gladujemo i skapavamo, jer oni i dalje vode svoju brutalnu ekonomsku politiku. Mi smo vam pred neko vrijeme javili kako su zaplijenili našem seljaku Ribariću Ivanu jedino svinčije što je imao u štali, opisali smo vam također kako je od silne ogorčenosti napao eksekutora, i za taj je čin Ribarić kažnjen sa 3 mjeseca zatvora i na plaćanje sudbenih troškova.

Ali nije ovo jedini slučaj. Navesti ćemo vam ih još nekoliko. Ovih dana zaplijenili su javni organi našim seljacima Ribariću

Grgi (Jagin) te Poropatu Antonu (Jadrin) jedinu kravu što su je imali i čime su svoju djecu ohranjivali, zaplijenili su zadnju kravicu majci mučenika Juriševića Ivana. Svu su tu marvu otjerali u Podgrad na ezatoriju.

Teško nam je na duši, boli i muke koje nam zadavaju naši gospodari ne možemo više podnositi. Osobito nam je teško za majku pok. Juriševića Ivana, kojoj se nije još, a niti će joj se dok bude živa, rana zacijeliti za izgubljenim svojim sinom Ivanom, a sad joj zadaju i ovaj materijalni udarac. Oduzeli su joj ono čime se ohranjivala. Bože dragi, što smo ti učinili, da nas pustiš ovako na milost i nemilost, da nas muče divlje fašističke zvijeri!

VIDEMSKI PREFEKT JE PREPOVEDAL SLOVENSKE PRIDIGE PO VSEH CERKVAH BENEŠKE SLOVENIJE

„BENEŠKI SLOVENCİ SO VSTALI, ZAVRELO JE PO VSEJ DEŽELI“

Našim bravcem je že znano, da je videmski prefekt s posebnim odlokom prepovedal po vseh cerkvah Beneške Slovenije slovenske pridige. Skratka, prepovedana je bila raba slovenskega jezika ali rezijanskega narečja v vseh cerkvah. To je bil strahovit udarec za vse beneške Slovence. Kaj takšnega v mirni beneški Sloveniji, ki je bila popolnoma izven vsakega političnega boja, niso pričakovali. Vernike je prepoved domačega jezika tako potrla, da so skoro povsod zapustili cerkve, ko je pričel duhovnik pridigati v italijanskem jeziku; v nekaterih krajih so se tudi uprli in so celo zapodili duhovnika, ki je prišel od drugod propovedovat krščanski nauk v tujem jeziku. Domači duhovniki so pričeli z akcijo, da bi vlada, ki je vendar sklenila konkordat s cerkvijo, izprevidela, da je storila veliko krivico cerkvi in ljudstvu; saj konkordat izrečno določa, da se mora vršiti dušno pastirstvo v »tujerodnih«
krajih po predpisih katoliške cerkve. In ti predpisi priznavajo narodom pravico, da se uče spoznavati Kristusa v lastnem jeziku. Večkrat je bil medtem pri sv. očetu tudi videmski nadškof Nogaró, menda v tej zvezi italijanska vlada vztraja pri prvotnem sklepu. Beneški Slovenci so tako prišli ob svoj jezik v cerkvi.

IVAN TRINKO - ZAMEJSKI POSTAVLJEN PRED POLICIJSKO NADZORSTVO

Ljubljana, dne 14. maja 1934. (Agis.) — Nad Beneškimi Slovenci, ki so do zadnjega živeli skoraj v miru, je pričel fašizem v zadnjem času izvajati nezasišano nasilje. Zgledalo je, da je sprva pozabil na to skrajno vajo slovenskega ljudstva, kot smo jo skoro pozabili tudi mi. Od leta 1866, ko je bilo to ljudstvo odrezano od narodnega telesa, živi popolnoma samostojno, ločeno življenje, pozabljeno od vseh in do zadnjega tudi od fašistov. Sedaj se je znesel fašizem tudi nad njimi. Nevaren jim je postal celo domači jezik, star slovenski dialekt, z močno italijansko primesjo, v katerem so molili Boga po cerkvah in v domovini skozi stoletja. Prepovedali so jim ga uporabljati v cerkvi, prepovedali so jim pridige v domačem jeziku in zaplenili so jim katekizme ter molitvenike pisane v tem rezijanskem narečju. Ljudstvo ni ostalo mirno, izvajati je pričelo tih upor in danes so cerkve prazne. Pokazalo je s tem, da še živi v njih iskrica samostojne narodne zavesti in da se zaveda svoje prave narodne pripadnosti. Fašizem je zadel nenadoma in ustrašil se je upora tega ljudstva. Zatreli ga skuša s nasiljem. Ker ni dosegel uspehov nad ljudstvom, se je pričel znašati nad posamezniki. Prva žrtev naj bi postal Trinko-Zamejski, voditelj tega ljudstva. Kot sedemdesetletnega starčka, profesorja filozofije in teologije v videmskem bogoslovju, so ga postavili pod policijsko nadzorstvo. Starček se nikoli ni pečal v

politiko, a če se je kot izvoljen od ljudstva, je skrbel le za njegov dobrobit. Mož, ki je delal vedno le kot lojalen italijanski državlján, saj od svojega rojstva dalje živi stalno v Italiji, je postal danes današnjim oblastnikom nevaren. Naj bo možu zavest, da ni zastoj vzgajal in vodil ljudstva, naj mu bo ta zavest v teh dneh, ko preživlja najtežje čase, v uteho in tolažbo. Svet naj zve za krivice, ki jih je pričel izvajati fašizem nad to skrajno vejo slovenskega ljudstva v Italiji.

Msgr. Ivan Trínko-Zamejski se je rodil v Trčmunu pod Matajurjem 25. januarja 1863. Šolo je obiskoval v Cedadu, kjer se je učil latinščine, potem je šel v semeniško gimnazijo v Videm. Tu je dobil, v svoje veliko začudenje prvič v roke slovensko knjigo, ki je mu vnela navdušenje za materni jezik. Po končnih gimnazijskih študijah je vstopil v videmsko bogoslovje in je bil 1886. posvečen v duhovnika. Kmalu je postal čez četiri leta profesor nadškofijske gimnazije in pozneje profesor filozofije in teologije v bogoslovju, kar je še danes. Bil je ponovno izvoljen v videmski pokrajinski zbor, kjer je užival med vsemi zastopniki največjo spoštovanje. Sodeloval je kot pisatelj v »Ljubljanskem Zvonu«
ter spisal tudi več samostojnih stvari. Znan je tudi kot izvrsten prevajalec, prevedel je v italijansko več Preršernovih pesmi ter Stritarjevega »Gospoda Mirodolskega.«

čilo, tako reagiralo na udarec in s takšno neustrašenostjo zahtevalo svoje pravice?

Zahteva po lastnem jeziku v cerkvi ni torej samo umetno privzgojena, ni torej samo predmet spekulacije razgretih manjšinskih politikov, temveč poganja korenine globoko v človeško dušo!

G. Mussolini je sklenil s Sv. stolico konkordat, ki je bil svečano podpisan v lateranski palači.

Še več. Rešil je rimsko vprašanje. Fašistična Italija se z lateranskimi pogodbami ponaša po vsem svetu, češ da je z njimi postavila zgled najznosnejšega sožitja med cerkvijo in državo. Prav te dni kaže fašistični tisk na pezdri v Berlinu, bruna v lastnem očesu pa ne vidi!

Konkordatne določbe glede pastirovanja v slovanskih in nemških krajih, ki jih je utegnil Vatikan izvolevati v boju s fašistično prepotenco, niso baš idealne, vendar jasno zahtevajo, naj se župnikom v teh krajih, ki ne bi obvladali jezika domačega ljudstva, dodelijo kaplani zmožni tega jezika, da bi se dušno pastirstvo lahko vršilo po predpisih katoliške cerkve!

Pojdite in učite vse narode! Vse narode! To je Kristusova zapoved, na katero nas prav te dni spominja evangelij. To je zapoved, ki je prešla na katoliško Cerkev, zapoved, ki velja tudi v pogledu Slovencev, tudi beneških. Ali nam takozvani kulturni narodni na zapadu blagovolijo to priznati? Ali priznavajo to zapoved samo v pogledu lastnega naroda, recimo ko gre za poitalijancene Saracene, Fenicane in Arabce na Maltili?

Konkordat obstoji. Fašistična vlada ga je prekršila. Zakonit predstavnik rimske vlade v Vidmu je slovenske pridige v cerkvah Beneške Slovenije prepovedal.

To ni samo proti duhu konkordata, temveč tudi proti njegovi črki; saj se dušno pastirstvo ne more vršiti po predpisih katoliške cerkve, kakor to določa konkordat, ako se kakemu narodu ne sme oznanjati Kristusova beseda v njegovi govornici, v materinem jeziku.

»Osservatore Romano«
je poročal o večkratnih obiskih videmskega nadškofa Nogaró pri sv. očetu, i sicer po izdajanju omenjenega ukrepa videmskega prefekta.

Ta čin fašistične vlade je živo zadel Cerkev in videmski škof je v svojih avdijah

cah gotovo informiral sv. očeta o položaju, ki je nastal v njegovi škofiji v trenutku, ko so bile prepovedane slovenske pridige. Prepričani smo, da je drugi pogodbenik, to je Sv. stolica, storila potrebne korake, da bi se ukaz videmskega prefekta, ki formalno krši lateransko pogodbo, preklcal. Doslej do tega preklica žalibog ni prišlo.

Ukrep videmskega prefekta je v skladu s fašistično versko politiko v Julijski Krajini od obstoja fašistične vladavine do danes. Ta politika teži za tem, da se pologo ma iztrebi slovenski, oziroma srbohrvatski jezik iz vseh cerkv; v ta namen je treba odstraniti slovansko duhovščino ali pa vsaj vrniti med njo in domače ljudstvo duhovščino iz stare Italije.

V slovanskih trgih na Goriškem in v reški škofiji je že več takšnih duhovnikov, ki so pravzaprav učitelji, plačeni od države.

Ti ne poznajo domačega ljudstva, njegovih navad in tradicij. Kaj radi posegajo v dušno pastirstvo izven šole in v svojem nacionalnem zaletu ustvarjajo na fari razmere, ki so v škodo Cerkvi in v škodo duš.

V tržaško-škofski in poreški škofiji je ostalo nad 60 slovanskih župnij ali sploh brez duhovnika, alj pa je prišel v nje na zahtevo fašističnih oblastnikov italijanski duhovnik.

V začetku se je to dogajalo pod pritiskom skvadrstov (fašističnih četašev) po zavladanju fašizma pa se to dogaja pod pritiskom legitimnih fašističnih oblastnikov.

Prav tista fašistična vlada, ki je sklenila konkordat ki vendar vsebuje vsaj elementarne določbe glede dušnega pastirstva v neitalijanskih krajih, je po svojih prefektih in generalnem državnem pravdniku v Trstu, ki v smislu konkordata lahko postavi veto proti namestitvi duhovnika, legalizirala nasilje, ki so ga pričeli izvajati skvadrstvi pod vodstvom Giunte in njegovih tovarišev.

Uvedel se je sistem v izpodirivanju slovenskega, oziroma hrvatskega jezika iz cerkve.

Te politike oblastniki navadno ne uveljavljajo s pisanimi ukrepi, ker nočejo pred vsem kulturnim svetom, in katoliškim še posebej, razgrinjati pisanih dokumentov o svojem nekulturnem početju. Videmski prefekt je menil, da je ta previdnost odveč, menda zato, ker gre za kraje, ki jih ni Italija anektirala šele po svetovni vojni, in za ljudstvo, o katerem je Rim prepričan, da je po duhu in srcu italijansko.

Mar rimski oblastniki ne vidijo, da je krivica, ki so jo prizadeji beneškim Slovincem, vprav spričo okolnosti, da ni to ljudstvo doslej z nikakim dejanjem pokazalo, da bi bilo proti italijanski državi.

toliko hujša in dokaz o vsej moralni mizeriji fašistične politike toliko svetlejši! Še katekizem, pisan v rezijanskem narečju, je moral izginiti iz cerkva in župnišč! Niti narečja drugega naroda ne stripi fašizem!

To je politika, iz katere veče duh nacionalistične objestnosti, ki tiči še v dobi liktorskih svečev.

In tega duha, iz katerega je privrela n. pr. Mussolinijeva trditve da bi se krščanstvo nikdar ne bi tako razširilo, ako bi mu ne bilo utrolo poti v svet rimsko cesarstvo, je sv. oče Pij XI. v neposrednem odgovoru Mussoliniju z vso odločnostjo zavrnil.

Spor teh dveh duhov še obstoji in se zaostruje. Politika, resnična politika nasproti Cerkvi v Julijski Krajini, ki je seveda ne smemo iskati v časopisnih frazah, to dokazuje.

Naj si g. Mussolini ne dela iluzij! Mnogo je bilo katoličanov po svetu, ki so po sklepu lateranskih pogodb domnevali, da je za Cerkev v Italiji nastopila svetla doba. Dejanja fašistične vlade, radi katerih je moral sv. oče ponovno protestirati so to domnevo kaj kmalu razpršila — prav gotovo v veliko škodo Italije same. Sveta ni mogoče večno pitati s praznimi rečenicami. niti s konkordatni ne, ako niso bili sklenjeni z dobro voljo!

ZUPNI UPRAVITELI FON JE KONČNO MORAL ZAPUSTITI AIDOVŠČINO.

Zdal upravlja faro Vipolže v Brdih. Nekaj časa je vodil dušno pastirstvo v Aidovščini domačin prof. Filip Terčelj. Tudi ta je moral zapustiti domačo faro. — (Slovenec.)

MILANSKI BISKUP BLAGOSILJA ZASTAVE I PUSKE OMLADINSKIH FAŠISTIČNIH ORGANIZACIJA

U Milanu je održan zbor članova fašistične organizacije »balila«. U prisustvu predstavnika ove organizacije, Ricija, izvršena je predaja zastava novim legijama »balila«
i »avantgardista«. Ovih novih legija ima 32. Zastave novih legija blagoslovio je milanski nadbiskup Sustar. Poslije predaje zastava izvršena je simbolična predaja pušaka »avantgardistima«
i »balilama«. Avantgardistima je predano hiljadu, a balilama 500 pušaka.

K IZPOPOLNITVI SEZNAMA

„ŽRTEV NASILJA“

Ljubljana, 15. maja 1934. (Agis). Seznam žrtev fašističnega terorja, objavljen v koledarčku »Soča«
za leto 1934 se stalno izpopolnjuje, za kar se moramo pred vsem zahvaliti našim zavednim čitateljem.

Med ostalim smo sprejeli sledeče k izpopolnitvi tega seznama:

»Gospod urednik! V koledarčku »Soča 1934«
ste objavili, da je bilo od italijanskih okupacijskih oblastj decimiranih v juniju 1. 1915 sedem kmetov, ki so zakopani ob Soči za vajo Idersko pri Kobaridu. V izpopolnilno k temu Vam pošiljam te znane mi podatke. Dne 4. junija 1915 je bilo aretiranih 60 kmetov iz Smasit in okolice, ki so jih prepeljali v Idrsko pri Kobaridu. Aretirani so jih karabinerji in po nalogu njihovega kapitana so vse aretirance postavili v vrsto in ustrelili vsakega desetega. Decimirani so bili:

IVAN TRATNIK iz Smasit št. 4,
MATIJA SMREKAR iz Smasit št. 12,
MATIJA SOKOL iz Smasit št. 27,
ALJAZ FALETIČ iz Smasit št. 34,
IVAN MALIGOJ iz Kamnega št. 42,
ANTON KURINČIČ iz Kamnega št. 6.
Iste dne so karabinerji ustrelili tudi Matijo Fona iz Ladri št. 19 in Ivana Fona iz Smasit št. 10, ko sta se vlačala s polja domov. Posebej so aretirali še brata Andreja in Antona Smrekarja iz Kamnega št. 51, ki sta bila takoj po aretaciji ustreljena od karabinerjev.

Jožef Gregorčič iz vasi Krn št. 9 je bil tudi ustreljen od karabinerjev na poti, ko se je peljal proti soški dolini. Kar je ostalo živih od 60 aretiranih kmetov so bili iz Idrskega prepeljani v Italijo, kjer so bili internirani na razne otoke. Večina teh je umrla radi pomanjkanja in trpinčenja v internacijskih taboriščih. Pomrle so pa tudi v veliki meri družine ustreljenih in interniranih, ki so bile potem še posebej internirane. Tako je umrl v internaciji na Sardiniji Ivan Rutar iz Krna št. 23, ki je zapustil 6 nedoraslih otrok. To so žrtve, ki jih je prinesla prva italijanska okupacija samo v vaseh okoli Kobarida. Bilo pa je še polno drugih žrtev v vaseh, ki ležijo med Bovcom in Kobaridom, kjer so bili vsi prebivalci internirani, toda o teh ne vem nič povedati.

Prihodnje leto poteče dvajset let od tega žalostnega dogodka. Ker nam odkrivajo zgoraj omenjena dejstva še večje število žrtev, je treba to poglavje še izpopolniti. Zato prosimo in pozivamo sorodnike, sovaščane in druge, ki jim je le količarko znan o dogodkih in posameznih žrtvah, da nam to javijo. Hvaležni bomo za vsak najmanjši podatek iz življenja in dela posameznikov. Gotovo bo kdo iz Srpenice, Trnovoga, Žage ali drugih bližnjih vasi med emigranti, ki so mu ti dogodki ali pa posamezne žrtve znane. Dobrodošle bi nam bile zlagi slike. Prepričani smo, da homo lahko prihodnje leto, ob dvajsetletnici tega dogodka seznanili naše čitatelje v podrobnostih o tem malo znanim poglavju trpljenja in umiranja našega ljudstva v Primorju. Vse navedbe in podatke pošiljajte na: Podružnica lista »Istra«, Ljubljana, Erjavčeva 4a.

KAKO POSTOPAJO FAŠISTIČNI OBLASTNIKI

Št. Peter na Krasu, maja 1934. (Agis). Ena izmed zadnjih števil našega lista je prinesla vest o incidentu radi slovenske pesmi, ki se je izvršil 7. aprila t. l. v Penkovi, p. d. Kočevarjevi gostilni v Št. Petru. Radi omenjenega dogodka so oblasti takoj odvezle lastniku gostilniško koncesijo in zaprle gostilno za nedoločen čas — to se pravi za trajno, kljub temu, da se, ne samo domačini, ampak tudi priseljeni Italijani, dobro zavedajo, da ni lastnik gostilne pri vsem tem prav nič zakrivil in da je mirno prepevajoče fante izzval komisar sam s svojim brutalnim postopanjem.

Gostilničarka, ki je bila doma ob času incidenta, je bila podrobno zaslišana in njena izjava dana na zapisnik. Kmalu po tem dogodku pa je ga. Penkova, ki je doma nekje iz okolice Knežaka, šla domov na obisk k svoji na smrt bolni materi. Tu je ostala dva dni. Njeno odsotnost je komisar Belluomo, ki je med tem okrevljal, kmalu opazil in mu je postala takoj predmet raznih sumničenj in snov za nadaljno obtoževanje. Ko se je pa ga. Penkova vrnila, je bila deležna nesramnega postopanja od strani komisarja. Bila je takoj ponovno zaslišana, zapisnik prejšnjega zaslišanja pa je komisar raztrgal, nakar je morala podpisati novega.

Vsaka malenkostna okolnost služi komisarju za večje in širše obtoževanje tudi povsem nedolžnih oseb. Njegovo postopanje ni sicer za nas nič novega, kajti komisar Belluomo je znan, ne samo na podrejenom mu območju, ampak je razvpit kot do skrajnosti brutalen in brezvesten človek, daleč naokoli. Ni samo strah domačinov, ampak tudi priseljenih Italijanov, kajti kdor je občutil enkrat komisarjevo pest na svojem hrbtu, ga ne bo zlepa pozabil.

ARETACIJA BREZ VZROKA

Postojna, 10. maja 1934. (Agis). V Potočah pri Ajdovščini je bil pred dnevi aretirán posestnik Bizjak. Po večdnevem zaporu so ga izpustili v svobodo. Vzrok aretacije ni znan, namen pa je jasen.

DROBIŽ

Demonstracije proti Italiji so se vršile v Tokiju, ker je italijanska diplomacija preprečila poroko japonske princese z abesinskim prestolonaslednikom.

NOVI NEUSPJEŠI TALIJANSKE VANJSKE POLITIKE

AKO MUSSOLINI ŽELI FRANCUSKO PRIJATELJSTVO NEKA DODJE U PARIZ!...

U novije vrijeme mnogo se piše o tome, da Italija želi da dobije prijateljstvo Francuske. To je vjerojatno. Francuska se medjutim neda. Pariski list »L'Ere Nouvelle« u uvodnom članku bavi se pokušajima Italije, da poslije neuspjeha talijanskog državnog podtajnika u ministarstvu vanjskih poslova Suvicha oživi pakt u četvero i ostvari posjet Rimu francuskog ministra vanjskih poslova Barthoua, te tim povodom između ostalog piše:

»Želja Italije da se ponovno obnovi četvorni pakt i da u vezi s time talijansku prijestolnicu posjeti jedan francuski ministar naišla je kod nekih francuskih krugova na povoljni odjek. Medjutim mi smatramo da Francuska, koja je, nedavno poslala u službeni posjet Varšavi i Pragu svog ministra vanjskih poslova, i u čije će ime taj isti Barthou uskoro posjetiti Beograd i Bukurešt, ide pravim putem i vodi politiku, koja je stvarno korisna za njenu sigurnost i za opće djelo mira. Zato je danas neumjesno tražiti od Francuske, da ponovno oživi pakt u četvero, koji je postao i de jure i de facto mrtvo slovo na papiru, otkako je Njemačka istupila iz Lige naroda.

S druge strane veli na kraju »L'Ere Nouvelle« ako Italija stvarno želi da sa Francuskom pregovara jedino o pitanju razoružanja, zašto onda talijanski ministar pretsjednik ne bi mogao doći u Pariz? Mussolini, koliko nam je poznato nije vezan za zemljište Rima, kao što je Sveti Otac Papa vezan za Vatikan!«

E, kad se Mussolini ne bi bojao za svoju glavu i kad bi mu savjest bila čista....

ITALIJANSKE GROŽNJE TURČIJI

SRD RIMA ZARADI KONSOLIDACIJE BALKANA — OBOROŽEVANJE DODEKANEZA — GOVORICE O VOJNI — GROČJA IN EVENTUELNI SPOPAD

Kako je znano, je skušala Italija svojedanasno ustvariti svoj balkanski blok protiv mali antanti in je pri tem pričakovala najveće opore od Turčije. Balkanski pakt, ki je te načrte Rima porušil, je vzbudil tam veliko ogorčenje, ki se javno sicer ne kaže v vsej ostrini, zato pa tem bolj za kulisami. Znan je rimski pritisk na Grčijo, dočim skuša Italija Turčijo prestrašiti. Splošno se opaža, da narašča v Italiji z vsakim dnem večje sovrašтво do Turčije, posebno še po obisku jugoslovenskega zunanjega ministra Jevtića v Ankaru. Na italijanskem Dodekanezu so zaplenjeni vsi listi, ki poročajo o balkanskem paktu in Jevtićevih obiskih. Na otok Samos so poslali Italijana veliko eskadro bojnih ladij navaje, da preizkusi operacije proti Turčiji in nadzira grške pomorske vaje. Na otoku Lesoru so pa koncentrirali velike količine vojnega materijala. Na Lesor je prispelo tudi že 2000 italijanskih vojakov in med prebivalstvom se odkrito govori, da pripravlja Italija napad na Turčijo. Na otoke Dodekaneza ne sme noben tujec. V zvezi s tem spravljajo tukajšnji listi tudi obisk generala Kondilisa v Ankaru in naglašajo, da Grčija ni vezana z nobeno tajno pogodbo za primer vojne med Turčijo in Italijo. Splošno pa se sodi, da so italijanske vojne priprave le manever, ki naj izrazi Turčiji grožnje Italije; vendar se Turčija te grožnje prav gotovo ne bo ustrašila in bo nemoteno nadaljevala svojo balkansko politiko.

ITALIJA JE SPET PRIČELA Z OBŠIRNIMI UTRJEVALNIMI DELI OB MEJI

Sv. Lucija pri Tolminu, maja 1934. (Agis.) — V neposredni bližini vasi Bača so navrtali in podminirali vznožje hriba Rakovca ter nasproti stoječega hriba. Med tema dvema, sicer nizkima hriboma teče reka Bača. Ker nimaju ta utrjevalna dela drugega pomena se sklepa, da so te jame za mine narejene zato, da porušijo vznožje teh dveh hribov v Bačino strugo in tako onemogočijo odtok vode. Italijani, kot zglada, ne utrjujejo samo, ampak tudi na razne načine pripravljajo, da ko bodo bežali, zaprejo poti za seboj, kraje po čim bolj opustošijo. Nihče ne sme blizu in sta oba hriba stalno zastražena. Kdor gre mimo se mora legitimirati, pa četudi gre na polje ali se vrača z dela.

Sv. Lucija, maja 1934. (Agis.) — Ob cesti, ki pelje iz Podmeleca v Ljubinj so navrtali »Mel« hrib, in sicer njegovo vznožje. Zdelom so pričeli letošnje pomlad. Zglada, da so dela nujna, ker hitro napredujejo in bodo kmalu končana. Ker so rovi ozki in nekateri izpeglani skoro navpično v zemljo je jasno, da niso drugemu namenjeni kot minam. Cesta bi bila, če se vznožje tega hriba požene v zrak zaprta in neuporabna. Po hribu so nekakšne kope, maskirane s travo, v katerih so skriti razni aparati, municija itd. Kdor gre mimo, se ne sme ozirati in ne gledati. Vse je stalno strogo zastraženo.

NEČUVENI ZLOČIN FAŠISTOVSKEGA UČITELJA

Iz Istre poročajo: V vasi Močibobi je šola, kamor zahajajo tudi otroci iz Rakotje in Rakotol. Učitelj je bil tam zadnje čase neki Sicilijanec. Marca meseca je močno silil otroke, naj se vpišejo v fašistovsko organizacijo »Balila«. Ker ta propaganda ni imela uspehov, se je učitelj maščeval nad celo šolo. Vrgel je v peč neko snov, ki je začela širiti strupen plin, sam je šel iz razreda in vrata zaklenil za seboj. Plin se je začel širiti po razredu, otroci kašljati in se dušiti; nekateri so padli v omedlevice. Ker niso mogli bežati, so glasno kričali. Pritekla je neka ženska ki je s silo odprla vrata. Dobila je več otrok v nezavesti. Nekateri teh so bili ves tedan potem v postelji in so morali iskati zdravniško pomoč. Ko je bil učitelj naznanjen, so ga službeno premestili.

RADI SLOVENSKE PESMI — ZAPOR IN GLOBA

Pesem: »Soča voda« je — protifašistična!

Gorica, 19. maja 1934. (Agis.) — Predčerašnjem je bil v neki goriški gostilni aretiran 32-letni delavec Ivan Gorjup. Polcija je Gorjupa po dnevnevnem zaporu predala sodišču, ki ga je obsodilo na 14 dni zopora in 250 lir globe. Kot vzrok obsodbe navaja sodišče, da je omenjeni Gorjup »s prepevanjem protirežimskih in protidržavnih popevk v javnem lokalu, vzbudil nerazpoloženje do fašizma in italijanske države«. Kakor smo informirani je na tej obtožbi le toliko res, da je Gorjup prepeval razne nedolžne slovenske pesmi, kot so »Soča voda«, »Ti si Milka moja« in slično. Oštro obsodbo moramo potemtakem tolmačiti kot zlobno teroriziranje vseh, ki se le v najmanjši stvari pokažejo Slovenci, ali pa kot visoko omejenost sosedov, ki smatrajo ljubavno slovensko pesem za protidržavno! Oboje je mogoče!

VISOKA GLOBA RADI SLOVENSKE PESMI

Dutovlje, maja 1934. (Agis.) Na dan sv. Blaža je imela mladinska fašistična organizacija »balila« v gostilni pri Tavčarju veselico s plesom. Ko so zvečer prišli v gostilno tudi nekateri fantje — domačini, niso smeli plesati, niti prisosvovati prireditvi. Italijani so jim enostavno pokazali vrata. Fantje so nato odšli v drugo gostilno, in sicer k Zvabu, kjer so med razgovorom tudi prepevali seveda slovenske pesmi. Toda kmalu so prišli v gostilno karabinerji in aretirali te-le fantje: Gomizelja Franca, Zlobca Alojzija in Stanislava, doma iz

Kranje vasi, Zego Filipa in še enega fanta doma iz Tomaja. Fante so odvedli v karabinerske zapore, kjer so bili zaslišani, prepepanj in končno, ker jim niso mogli dokazati nikakšnega protizakonitega dejanja, izpuščeni. Čez nekaj dni pa so vsi omenjeni fantje dobili tako zvano »contravenzione«, in sicer Gomizelj Franc 220 lir, Zlobec Alojz in Stanislav po 150 lir, Zega Filip pa kar 500 lir. Kako so utemeljili te globene in pretirano visoke kazni ni znano, če so utemeljitev v plačilnem nalogu sploh navedli.

TRI MJESECA ZATVORA ZBOG HRVATSKE PJESME

Buzet, maja 1934. — Kako fašističke vlasti strogo progone našu riječ vidj se najbolje po slučaju, koji se desio u Mlunu kod Buzeta. Jedan mladić iz toga sela odležao je tri mjeseca zatvora samo zato, jer je zapjevao nedužnu ljubavnu pjesmu na hrvatskom jeziku

NASELEVANJE KOLONOV IZ ITALIJE NA VIPAVSKEM

Vipava, 10. maja 1934 (Agis). Pred kratkim je bil prisiljen prodati graščak Karl Mayer, iz Loža pri Vipavi, svoje veleposestvo. Zemljo okoli 400 ha, vsa gospodarska poslopja te ostale pritlikline, je prevzela goriška pokrajinska uprava za 800.000 lir. Na tem veleposestvu nameravajo naseliti kolone iz Južne Italije. Da je moral znani graščak prodati svoje, nekaj izvršno uspeva-joče posestvo, so ga prisilile obupne gospodarske prilike, ki vladajo v kmetijstvu danes v Italiji. Najtežje prenašajo danes ljudje ogromne davke, ki jih morajo kljub velikanskemu pomanjkanju denarja in zelo težkemu novčevanju kmečkih pridelkov plačevati točno v gotovini. Poleg tega mezde, ki jih mora plačevati delavcem vsak, kdor ne more svojega posestva sam obdelovati, kmalu zrahljajo temelje tudi najbolj trdnemu gospodarstvu.

SPET DVE NAŠI POSESTVI NA BOBNU

Zagrad, 10. maja 1934. — Agis. — V Zagradu ob Soči je poleg večine Furlanov tudi nekaj slovenskih posestnikov, ki moraju prenašati pasje muke in težave, ki jim jih povzročajo državne in fašistične oblasti. Neglede na to, da so ravno ti posestniki najbolj revni vseh zagradčanov, moraju plačevati najvišje in krivično odmerjene davke. Ni čuda, da se njih stanje slabša od dne do dne. Dva izmed njih pa je postavila država na dražbo, ker nista mogla redno plačevati visoko odmerjenih davkov. Bila sta to Viktor Pavletič in Albin Šonc. Oba imata ženo in otroke. Uradno določena cena za njuni posestvi je bila izredno nizka, vendar pa se ni javil noben kupec.

RIJEČKI SUD OSUDJUJE SLAVENE

Kazne zbog mlijeka i bjegstva preko granice

Sušački »Novi List« javlja: Kao što je poznato, talijanske vlasti sa nekim osobitim marom pregledavaju mlijeko svake naše mlikerice, koja dolazi na Rijeku da ga proda. Sa naročitim zadovoljstvom oni obično konstatiraju, da je mlijeko za jednu desetinu premano masno, ili slične stvari, te onda ovakovoj mlikerici zapliene mlijeko. Medjutim, oni se ne zadovoljavaju samo time što mlikericama oduzmu mlijeko, već oni podnesu prijavu redovnom sudu, koji tako nastradalim mlikericama donese kaznu koja je mnogo puta vrlo osjetljiva. Tako su prije neki dan kažnjeni:

Emilija Marčelja iz Marčelji na 15 dana zatvora; Iosipa Trinašić iz Sv. Mateja na 15 dana zatvora; Ruža Marčelja iz Marčelji na 15 dana zatvora; Barica Srlča iz Cernika na 20 dana zatvora; Anka Petrović iz Podhuma na 15 dana zatvora i Romana Žagar iz Cavala na 15 dana zatvora.

Kako vidimo ove kazne su i odvise osjetljive, kada bi i postojao prekršaj, a kamoli da se primienjtu tamo, gdje im možda i nije mjesto. Kako naše mlikerice već iz davnine nose u Rijeku mlijeko, ne mogu da se odviknu toga, već i iz razloga, što im je to jedan izvor prihoda.

Talijanima opet vrlo mnogo smeta, da naše mlikerice odnašaju lire iz Rijeke, te bi na svaki način hteli na Rijeku naši tržište za svoja mlijeka iz unutrašnjosti Italije, koja su medjutim

„CORRIERE ISTRIANO“ PONOVO NAPADA „ISTRU“ I EMIGRACIJU

Puljski fašistički list »Corriere Istriano« u svom broju od 10. o. m. donosi veliki članak posvećen našem listu i našoj emigraciji. Služi se svojim poznatim načinom iznošenja stvari i svojim poznatim jezikom punim divljeg bijesa.

PISMO IZ IDRRIJE

Obupni gospodarski položaj Idrije

Ljubljana, 7. maja 1934 (Agis). Prejeli smo pismo našega vestnega poročevalca iz Idrije, ki ga prinašamo v celoti. Res je, da so v tem pismu nekateri splošnosti, o katerih je naš list že poročal, vendar jih bomo radi njih važnosti ponovili tudi danes. Dopisnik pravi:

»Gospodarske težkoče idrijskega rudnika so danes že povsod znane. Nobene tajnosti ni, da leži danes v tržaški luki, kjer so skladišča idrijskega rudnika, ogromna zaloga živega srebra. Tega bi radi Italijani z vso silo prodali vsaj za tako ceno, da bi z njo lahko krili stroške, ki so jih imeli s pridobivanjem. Kot pravijo so zavzemali radi tega zastoja nekateri gospodarski in politični činitelji, med njimi tudi Mussolini stališče, da se rudnik zapre vsaj za toliko časa, da se zaloge zmanjšajo ali pa popolnoma izčrpajo. Temu stališču so pa mnogi ugovarjali, v prvi vrsti oni, ki bi bili pri tem gmotno prizadeti in ki bi radi še vedno ostali na gorkih mestih v idrijski kotlini, ne da bi jih pri tem, sicer hvalevrednem zavzemanju, gnal čut socialnosti do ubogega idrijskega delavca. Tem nasprotjem je bilo treba najti srednje poti. In se je tudi našla: upokojili so precej še sposobnih delavnih moči, znižali so število delovnih dni in še so znižali že itak nizke plače. Po svetovni vojni je bilo zaposlenih v rudniku okoli 1.200 delovnih moči. Sedaj je to število padlo na 600, kar potrjujejo tudi uradna fašistična poročila. Dočim je torej padlo število zaposlenega delavstva za nad polovico, se število ravnateljev in višjega uradništva, raznih komisarjev in sličnih funkcionarjev, ni prav nič znižalo. Visoke režijske stroške, ki jih zahteva delo samo v rudniku, zlasti razne varovalne naprave, je bilo treba tudi kolikor mogoče znižati. Tako danes črpanje živega srebra v idrijskem rudniku ne moremo smatrati več za drugo kot za grabljenje. Italijani hočejo pograbitvi iz rudnika čim več bogastva, ne da bi pri tem kolikaj pazili na osebno varnost delavca. V rudniku iščejo le bogate žile, a druge plasti, ki ne vsebujejo dovolj odstotkov živega srebra, se sploh ne dotikajo. Tako računajo strokovnjaki, da bo rudnik pri takem neracionalnem gospodarstvu posloval le še kakih 20 let, da bodo vse glavne žile izčrpale.

Redukcija delavcev je zelo pomnožila število brezposelnih in zlasti prizadela veliko stiske vsej trgovini in obrti.

Javnih del ni skoro nikakih. In če kje popravljajo kako malenkost imajo prednost Furlani in le oni redki domačini, ki so včlanjeni v fašistični organizaciji. Pri obmejnih vojaških delih pa se sploh ne sme vohati niti zraka ki jih okroža. Velika potreba bi bila, da bi se obnovile nekatere stare hiše. Toda ljudje nimajo dovolj denarja. Od cestah, ki peljejo v vas Belo, Vojsko, Sp. Idrijo ter na Črni vrh, grade z svo naglico razne vojaške naprave, za katere gredo naravnost bajne vsote. Posebno marljivo ob cesti, ki pelje od Sp. Idrije do Kamolje. Toliko splošno o položaju.

V zadnjem času se z vso verjetnostjo širijo vesti, da je prišel od merodajnih oblasti ukaz, po katerem mora rudnik pri vseh obratih prihraniti v teku treh mesecev 1 milijon lir.

To v teh razmerah vsekakor ni malenkost. Rešitev se bo gotovo našla po starem obrazcu: reduciranje delavcev, znižanje plač itd. Februarja tega leta so vsem upokojencem odrgali po 60 lir, vdomov pa po 30 lir mesečno. Tako bodo imeli sedaj komaj za sol in tobak. Kako naj živijo ti ljudje? Italijani pravijo seveda, da je drugod še veliko slabše, kjer nimajo »dučaja«. Ta »dobrota« se jasno vidi na obrazih idrijskih prebivalcev.

Tudi kmetje v okolici žive v velikanih stiski.

Cene pridelkov so padle, tako da kmet ne more s tem plačati davkov. Posledica tega je, da grede kmetje v vsej okolici Idrije, kakor tudi v mestu samem, eden za drugim, na boben. Edino, kar ima še kmet, je les. A tudi ta je zgubil precej vrednosti, ker mu dela konkurenco les iz državnih gozdov. Po teh gozdovih pridno poje sekira, tako da je sedaj po raznih hribih že sama golšava, ker kjer posekajo, ne zasade novih dreves, čeprav se zelo radi bahajo s tem kako oni zelo kultivirajo neobljudene predele. Za naše kraje seveda to ne velja.

Dotaknil bi se še h koncu občinskega gospodarstva.

Ko so imeli še općinsko blagajno v rokah naši ljudje, je bil v njej še vedno kakšen denar, ali vsaj je bila vedno aktivna, danes je seveda občina zadolžena za par milijonov. Občinski tajnikl so se menjavali kakor za stavo. Vsak seveda ni pozabil pred odhodom seči, kolikor se je dalo, tudi v kaso. Občinski tajnik Calligaro je prišel v Idrijo, kot pravijo ljudje, tako, da bi lahko spravil vse svoje imetje v culico iz žepne rute. Ko je odhajal iz Idrije, seveda nezakazovan za razne sleparije, so mu vozili s kamijoni dragoceno pohištvo in drugo.

Tako sem v nekaj pogledih opisal ves naš položaj, iz katerega ne vidimo konca. Kakor zglada nas bo letos pritisnila še suša, tako, da ne bomo imeli niti najnujnejšega za v lonec.

Naša kulturna kronika

EVGENIJ KUMIČIĆ

Prigodom trideset godišnjice smrti

Rodjen u Berseču 1850 taj je naš Istranin-Liburnjanin sve do svoje smrti (u Zagrebu 13. maja 1904) sačuvao u sebi sve karakteristike onih naših starih liburnjanskih mornara i kapitana. Uvijek pokretljiv, borben, oštar i radišan on je kroz 25 godina bio centralna ličnost hrvatskog intelektualnog društva. Pošten i beskompromisan kao i Ante Starčević on ostaje vjernan načelima svog političkog vodje i on je zadnja markantna ličnost koja drži visoko čisti stijeg onog prvog, romantičarskog, socijalnog i revolucionarnog pravaštva. A kada je to pravaštvo pošlo putem kolega on nije mogao slijediti i kada je ono prvotno impulzivno »steklištvu« postalo razvodnjeno, reakcionarno i kompromisno »pravaštvo«, tada je Kumičić, u svojoj nemogućnosti da okrene stvari drugim tokom, postao u duši onakav kao i oni stari naši liburnjanski principali i kapitani iza propasti jedra.

Iako je njegov politički rad (kao zastupnika u hrvatskom saboru, urednika Starčevićeve »Hrvatske« i najboljeg političkog govornika Stranke prava) bio obiman, velik i za ono doba markantan, on po tome ne bi bio postao ni ovako poznat ni ovoliko slavjen. On je danas poznat kao jedan od najvećih naših književnika onoga doba, a i u istoriji književnosti zauzima dostojno mjesto.

Ako Senoi pripada slava da je stvorio čitalačku publiku i tako popularizirao hrvatsku knjigu, Kumičić je prvi naš književnik koji je nastojao da savremene književne evropske struje udomači u hrvatskoj literaturi u isto vrijeme kada su se one pojavljivale u Zapadnoj Evropi. Da nije u tome potpuno uspio, nije on kriv, jer je bilo nemoguće odjednom preći sa Senoinog romantizma u stilu Waltera Scotta na Zolin naturalizam. Karakteristično je to što je on bezobzirno prekinuo, u prvim svojim djelima, sa starijim i počeo da daje novo, premda to novo nije bilo pristupačno tadaniem hrvatskom malograđanskom društvu.

Učio u Berseču (osnovnu školu), u Kopru Zadru i Rijeci (gimnaziju), u Pragu (medicinu), i u Beču (filozofiju, Suplent u Splitu, svršava vojsku i ide u Pariz. Na povratku živi pola godine u Veneciji, odlazi ponovno u Beč da uči romansku književnost, a odatle — 1878 — u vojsku i sudjeluje u okupaciji Bosne. Sama ta linija njegovih putovanja i nauka dokazuje nam, donekle, njegovu širinu pogleda i solidnu naobrazbu.

Kasnije daje ostavku na službi (bio je profesor na zagrebačkoj realci) samo da se može jače posvetiti politici i književnosti. Postaje gradski zastupnik u Zagrebu i zastupnik u hrvatskom saboru; urednik »Hrvatske vile« i »Hrvatske«; piše političke članke, polemike, uspomena, pripovjetke, romane i drame.

Njegova su djela pisana ovim redom: 1874 »Spljet i Pariz«, 1878 »Pod puškom«, 1881 »Olga i Lina« i »Jelkin bosiljak«, 1882 »Neobični ljudi« i »Primorci«, 1883 »Začudjeni svatovi« i »Gospodja Sabina«, 1884 »Sirota«, 1885 »Ubilu ga vino«, 1889 »Teodora«, »Preko mora«, »Saveznice« i »Crn Božić«, 1890 »Otvorena srca« i »Stre«, 1891 »Mladost ludosti« i »Obiteljska tajna«, 1892 »Urota«, 1895 »Petar Zrinjski«, 1896 »Pobjeljeni grobovi«, a 1902 »Kraljica Lepa«.

Sama ta djela, bez manjih pripovjedaka i crtica, sačinjavaju malu biblioteku, pa nam već i to svjedoči o njegovoj radnosti i ustrajnosti. Imao je inventivnog duha, sposobnost da stvori fabulu i dara za veću kompoziciju, pa je time sličan Senoi, a po bogatstvu sižea danas se mogu s njime usporediti jedino Krleža i France Bevk. Premda je tako velika plodnost obično na štetu stila, jezika i artizma uopće, on je savjesno pisao svoja djela. Studirao je jezik, dotjerivao rečenicu, stvarao nove riječi, pa je i s te strane mnogo doprinio razvitku književnoga jezika.

Cesto se Kumičića spominje kao prvoga našega realistu i naturalistu francuskoga Zolina tipa. Iako je to on po namjerama on nije po djelu. On nema Zoline hladne objektivnosti; ne zalazi u dublje psihološke probleme, jer ni njegov temperament nije takav. Nacionalist i romantik u duši

on je taj francuski realizam protkao fantazijom. Dao je dobru i odlično komponiranu fabulu, a jedino u detaljima, u opisima prirode, on je potpuni realist. U »Siroti« opis ribara s djecom u radnji; u »Začudjenim svatovima« bura i razbijanje broda; u »Pod puškom« neke scene, a i u svim pripovjesticama iz Istre, dao je majstorske opise mora i života u našim primorskim istarskim selima i gradićima. Niko poslije njega nije tako dobro opisao Kvarner i more uopće, jedino bi se donekle mogli u tome s njime usporediti Car-Emin i Sibe Miličić. Rodjen deset godina iza Zole on zaista daje već 1881 u »Olgi i Lini« pokušaj naturalističkog romana. Ali ako pogledamo s jedne strane Francusku toga doba, a s druge strane Hrvatsku vidjet ćemo da Kumičić nije mogao da bude u tim prilikama ni realist ni naturalist. Tek iza Parnasovaca, Baudelaira i l'art pour l'artizma Zola pobjedjuje 1877, a u to doba je u Hrvatskoj bio u razvitku tek romantizam, dok je bilo prošlo tek četrdesetak godina od Gajeva »Kratke osnove hrvatsko-slavonskog pravopisanja«. Razumljivo je, dakle, da Kumičić nije mogao tek četiri godine iza Zolinog »Assommoira« (prvi roman po kojem je Zoli priznato ime i slava) uvesti odjedamput u Hrvatsku roman Zolina tipa u isto vrijeme kada se on pojavio u Francuskoj.

Ako još imamo na umu vremensku relaciju između naše i francuske književnosti, pa se sjetimo da je Relikovićev »Satirizma« iste godine kada i Rousseauov »Contrat social«, a da je Victor Hugo štampao 1822 svoje »Ode« dok u Hrvatskoj, tog doba, za vlade Meternicha i Svete Alijanse, nije bilo ni jedinstvenog književnog jezika ni pravopisa, kada to imamo na umu onda vidimo da je namjera Kumičićeva bila neostvarljiva.

Prilikom tridesetogodišnjice Kumičićeve smrti, koja je bila teški udarac za našu knjigu, iznijet ćemo u našem listu dvije pjesme našeg pjesnika Rikarda Katalinića Jeretova, rođenog na istoj istočnoj obali Istre gdje i Kumičić. Katalinić Jeretov je 1908 obelodanio u Zadru zbirku pjesama »Sa Jadrana« i knjigu posvetio miloj uspomeni hrvatskog književnika Evgenija Kumičića, koji je našu Istru volio i perom prodišio. Na početku ove knjige pjesama »Sa Jadrana« posvetio je naš Katalinić Jeretov Evgeniju Kumičiću ovu pjesmu:

Tvoja knjiga najprva je bila,
Što mi prave pokazala pute
Iz nje mi je ispričala vila
Tugu Istre, njene boli ljute.

Dâ ona je puna žara pjesmu
U mom srcu počela da buđi,
U njoj nadoh prvu, svetu česmu
Rodnog pića, melem mojoj grudi.

Ti si pao sustao i klonô — —
Ugašene Tvoje mile zjene,
Bolno zrakom breca smrtno zvono
Prati sjenu Tvoje uspomena.

Zbogom, Jenio, počivaj u miru
Povrh Tvoje crne, grobno uzo
Moja vila spustila je lru
Zbogom, Jenio, evo moje suze!

KRITIKA O ČAKAVSKOJ LIRICI

U listu »Komedija« izišla je kritika »Antologije čakavske lirike« iz pera pjesnika Stjepana Devčića, koji kaže:

Izdavanje ove antologije čakavske lirike nije imalo karakter nekog manifesta (kao osnivanje provansalskog felibriža), ali opet smo dobili nešto dragocjeno, tipično naše i osebnino; to je narječje u kojem je napisana Marulićeva »Judita«, to je pretežno govor našeg zasuznjenog istarskog puka. Čakavština, kao i kajkavština, ima nekoliko govora; kao što se razlikuju kajkavske pjesme Galovića, Domjančića, Pavića i Prpića, tako imamo i ovdje Nazorove i Gervaisove pjesme ispejvane na liburnijskoj, Balotine na južnoistarskoj i Ljubićeve na čakavštini otoka Hvara. Uz ove jezične razlike svi su pjesnici i po motivima i po načinu izražaja osebnini i samorodni. Kao uvodna pjesma štampan je »Oproštaj« Tina Ujevića. Svakako su najsnažnije Nazorove pjesme. On je bard naše rase, pjesnik prkosa i snage i općeljudske dubine, on je lirski instrumentator našeg jezika, zadivljujući virtuoznošću, kad njime gradi oblike klasičnog metra. Mate Balota sirov je i samorodan talenat; on je pjesnik zemlje i boli sirotinjske, on bodri svoj narod što posre u diaspori suzanjstva, klešući iz kamena likove svojeg oca i majke kao tipične pretstavnike istarskih težaka i ribara. Pere Ljubić istančani je artista, koji piše dražesne stvarce, plemenite kao starinske »pjesni ljuvene« ili Vrazove »Dulablje«. On elegijski oplakuje usahle vinograde i samotne kampanje, što se javljaju sjetnim melodijama kao zamrta zvona u sutonima Rodenbachovog »mrtvog grada Bruggesae«. Njegova ostrva i ljudi puni su pečall i sirotinje, potomaka smionih moreplovaca i tudjinskih vlasteoskih kolona. — Drago Gervais tužni je ljubavnik zasuznjene Istre; »moja zemlja umira, mrtvac na njoj leži...«. On je pretežito slikar divnih i

Ali ako on nije naš Zola, on je preteča realizma u hrvatskoj književnosti, a što je za nas najvažnije, on je velik hrvatski, a prvi i najveći istarski književnik. Ne samo zato što je rođen u Istri, već i zato što je prvi koji je Istru uveo u hrvatsku književnost. Njegova »Sirota«, »Jelkin bosiljak«, »Začudjeni svatovi« upoznali su Hrvate, a i strani svijet, s Istrom i to ne mnogo vremena iza toga kada su se Viteziću u bečkom parlamentu rugali što je rekao da u Istri ima Slavena i da su u večini.

Mnogi su mu i prigovarali što su u njegovim pripovjesticama svi Talijani nepošteni, gulikože i razbludnici, ali u tome je Kumičić bio realist. Jer svi oni Talijani koji su se doseljavali u Liburniju dolazili su, u glavnom, iz većih, naprednijih i pokvarenijih gradova, pa je sasvim tačno i razumljivo da je bila ogromna razlika između naših patriarhalnih, mornarsko čestitih i poštenih liburnjanskih sela i gradića i tih avanturista bez skrupula.

Njegova je zasluga što je našim političkim i prosvjetnim radnicima u Istri prije rata bio uvelike olakšan posao. Jer oni nisu morali buditi interes i ljubav za Istru u Hrvatskoj. To je prije njih učinio Kumičić. Sigurno nije slučajno prozvana Istra »siroticom«, jer bi bilo potpuno razumljivo da je Kumičićeva »Sirota« sugerirala ljudima u Hrvatskoj taj epitet za Istru. A kako su Kumičićeva djela bila prevedena na češki i na ostale slavenske jezike (a i njemački), to se i tamo, naročito u Češkoj, preko Kumičića upoznala Istra, pa onaj uspjeh »Družbe sv. Cirila i Metoda« moramo pripisati donekle i Kumičiću. A mnogo onih »dobrovoljaca« učitelja iz Hrvatske i svećenika iz Češke u Istri prije rata, koji su odigrali častnu ulogu u našim predratnim borbama, došlo je k nama pod uticajem Kumičićevih djela.

Ako se ovih dana u mnogim listovima i časopisima spominje Istra uz tridesetogodišnjicu smrti našega Jenija Sisolskoga, to moramo biti za to zahvalni uspomeni toga istarskoga najvećega književnika, beskompromisnoga političara i čestitoga čovjeka.

Tone Peruško.

O dvadesetipetoj obljetnici smrti dragog i nezaboravnog našeg Jenija Sisolskoga ispejvao je naš Katalinić Jeretov jednu spomen-pjesmu u čakavštini rodnog Kumičićevog kraja, Liturgije. Evo ove tužne pjesme, da se naši čitatelji s njome upoznaju:

Tvoj je Beršec lepi va gájibice tica,
Ča već grla nima, već je kanat skrila,
A Istra je naša kakor udovica
Va crne se sviiti od tugi zavila.

Bašlak već sahne po poneštrah svuda
Boli ima puno, gorkeć sūz još čuda,
I po Tvojoj zemje nigder roćice nima
Ubila ih tuga, ubila ih zima.

Al va srcu roda Tvoja slika žive
Zbrisale je nisu ni te magle sive,
Sisul samo čeka da se dan naš javi
Sva će Istra onput Jenia svog da slavi.

Daléko od domi i ja ne znan drugo
Već kraj mora išćen malo mažurane
Pa je s vetron šajen, černa moja tugo,
Na Tvoj humak dragi va 've černe dane!

I uz ove pjesme baca i naša Istra stručak hašelka i mažurane na dragi grob Evgenija Kumičića, rodom iz Berseča, kome je tuđa sila promijenila naše staro ime u Bersezio.

JAPLENIČARI

DRUGU A. O.

Na križu je kovačija i oštarija
misto sastanka sve Proštine
Iroz nju pasivaju stotine
ljudi i žen. Ka lipa kumpanija
se tote vavik najde
i veselo je tote, pokle sunce zajde.

Koši po noći z japnom prolaze,
muka težaka se nosi u grad
teška kopita volovska po trđen kamiku gaze
i voze u grad dija naših žurnad.

U oštariji za bankon side tri
kin mulka nikad ne gine
trdi, kočcali i teški su svi
od driva, japna i stine.

I oni govore za delo, ljubav i mlade
za šumu i stine i noći kad oganj se loži
u ken boku te sići, kad se društvo složi,
ki najbolje siku, ki najlípce grade.

Kroz balkun je lipo viditi njen lica
sua suha i crljena, oštra su i trda,
takove tuda rodi istrijsanska gruda
takove nan uzgoji bila japlenica.

Kad tako meš sobon progovore
kako da udre sikira,
kako da drivo u srcu japlenice škrca
i stina upaljena puca.

U svakoj toj besidi je sila i vira
i dolke su takovi, nidan njim ništar
ne more..

MATE BALOTA.

DVA GLASBENA USPEHA NAŠIH ROJAKOV V INOZEMSTVU

V marcu se je vrših v Parizu pod pokroviteljstvom »Cercle Musical Universitaire« v »Grand Amphitheatre de la Sorbonne« koncert filharmoničnega kolegija »Jean de la Fontaine«. Pretežni del koncerta je izpopolnil pevski zbor »Jadran« pod vodstvom pevovodje Dragotina Šijanca. Ta zbor, si je nadel nalogo izvajati in širiti v Franciji izključno jugoslovanski program.

V zvezi s tem zborom se imenuje prvi ime Drag. Šijanca, rojenoga v Pulju 1. 1907, znanega že francoski javnosti zlasti po nastopu na »slavnosti narodov« v Nici, kjer je zbor »Jadran« pod njegovim vodstvom, dosegel, med 38 tekmujočimi državami, prvo mesto. Po okupaciji se je Šijančev oče-profesor, preselil v Maribor, kjer se je Drago že kot otrok glasbeno udejstvoval. Komaj enajstleten deček je nastopil kot violonist. Sedemnajst let je bil star, ko je dirigiral svoj prvi meloplastični balet »Ptič Samoživ«, z opernim orkestrom mariborskega gledališča. Glasbene študije je pričel na Državnem konservatoriju v Pragi, kjer je študiral violino, kompozicijo, četrtronski sistem in dirigentstvo. Kot sin uradniške družine se je moral sam preživljati, kar ga je pred vsem gnalo, da je dovršil študije v zelo kratkem času in s prirojenim talentom dosegel najboljše uspehe.

Danes gre njegova pot stalno navzgor in si v mednarodnem glasbenem svetu pridobiva ugled in vpliv. Brez številnih koncertov in prireditelj, ki jih je z uspehom vodil in se jih udeležil in to pred izbrano glasbeno publiko obetajo našemu mlademu rojaku še lepo bodočnost. Vsekakor je malo naših ljudi doseglo v tako kratkem času, tako glasbeno kariero. V poletni sezoni 1932 je sodeloval kot glasbenik pri aranžmanu angleške poletne revije na danski obali. V jeseni istega leta je vodil štiri koncerta slovanske glasbe v Lužici. Lani je bil imenovan za dirigenta »Jadrana« v Parizu; z njim je nastopil 21 krat v Parizu in vseh večjih mestih Francije. Po prvem koncertu v Amphitheatreu Sorbonne je sprejel ponudbo, da vodi tudi mednarodni zbor »Les Minnesungers«, čigar namen je zblíževati narode z vzajemnim spoznavanjem kulture, umetnosti in znanosti. V tem zboru pojo Nemci francoske, a Francozi nemške pesmi. Šijanec je tudi sotrudnik »Institut Phonétique de la Sorbonne« za slovansko folkloro. Lani je Šijanec sodeloval tudi pri nekaterih filmih in dirigiral festival jugoslovanske glasbe v Parizu.

Mlademu rojaku in glasbeniku želimo mnogo uspehov.

Drugi uspeh, ki ga moramo beležiti je uspeh, ki ga je doživela altistka ljubljanske opere Franja Bernot-Golobova v Firencah. Bernot-Golobova se je rodila v Podmeleu 1. 1908. in je leta 1928. končala učiteljske v Ljubljani. Vse svoje glasbene študije, ki jih je pričela že v III. let. učiteljskega je obiskovala v Ljubljani. Do sedaj je nastopila, s splošnim priznanjem kritike, že v več operah v pomembnejših vlogah. Kritika se izraža o njej vedno v samih superlativih. Uspele vloge so zlasti v Gotovčevi Morani, Pikovi dami itd. ter na koncertih n. pr. v Missi solemnis, Rekvijemu, Stabat mater itd.

V Firencah pa je na XII. mednarodnem festivalu za sodobno glasbo (3. IV. t. l.) kot piše znan komponist Slavko Osterc, s ciklom Gradnikovih pesmi za kontraalt in godalni kvintet, stopila v kategorijo pevk svetovnega formata. Osterc pravi, da »je te pesmi pela s takim uspehom, da nam je italijanska publika ne le odpustila, da smo Slovenci, ampak tudi to, da slovansko pojemo — in to v srcu Italije«. Osebnost sta ji čestitala italij. komponista Casella in Malipiero in doživela je ogromen aplavz. Vsi mednarodni glasbeniki in kritiki, ki so bili udeleženi, pa so se izražali najpovoljnije. Opajali so se od ekstatičnosti in zvočnosti jezika, izjavljali celo, da tako lepega petja že dolgo vrsto let niso slišali. Pesmi je komponist Osterc spisal nalašč za izreden glasovni obseg Bernot-Golobove. Vse kritike, ki poročajo o tem koncertu (italijanska, francoska, nemška, angleška, ameriška, češka itd.) povdarjajo superlativni uspeh naše umetnice. Tudi mi ji toplo čestitamo!

(Agis).

PEDESETGODIŠNJICA DRA MIHOVILA ABRAMIČA.

Dne 12. maja navršio je pedesetu godinu života, jedan od naših najuglednijih zemljaka, dr. Mihovil Abramić, direktor splitskog Arheološkog muzeja i učenjak svjetskog glasa, rodom iz Pule. Izražavamo našu najsrdčajnu čestitku jubilarcu. (Na njegov život i obilan naučni rad osvrnut ćemo se opširnije u idućem broju.)

PUT DALMATINSKO-ISTARSKO EPISKOPA U ENGLESKU

Dalmatinsko-istarski episkop dr. Irinej Dordević u pratnji sekretara prote St. Prostrana putovao je nedavno u Englesku gdje se zadržao desetak dana. Vladika dr. Dordević održao je u Londonu, Oksfordu, na čijem je sveučilištu završio studije i doktorirao, Cambridgeu i još nekim mjestima propovijedi. Isto tako održao je i nekoliko konferencija u Londonu i drugim mjestima. Vladika dr. Dordević je predsjednik udruženja prijatelja Velike Britanije i Amerike u Beogradu. On upravlja pravoslavnom crkvom u Dalmaciji, Istri (Peruju) i Trstu.

HRVATSKE KOLONIJE U ABRUZZIMA SAČUVALE SU SVOJ NACIONALNI KARAKTER

G. dr. Ljubomir Maraković predavao je ovih dana u klubu Slavista zagrebačke univerze o književnosti. Osvrnuo se i na tako zvanu regionalnu književnost. On kaže, da jezično-kulturna baština Hrvata — čakavaca i Hrvata — kajkavaca nije nikakav regionalizam, već snažna srčika narodna puna vitalnosti i nešto duboko ukorijenjeno. Prigodom jednog putovanja (pred nekoliko tjedana) sreća je predavač slučajno u Rimu nekog Hrvata, koji je potekao iz jednog hrvatskog sela u Abruzzima. Ti su se Hrvati — kako je poznato — sklonili pred tri stoljeća u Italiju i tvore do dana današnjega tri jezično-etnička otočića u talijanskom moru. Spomenuti Hrvat, koji se nekada zvao Lalić, a sada je Stignor Lali, nosi fašistički znak, udomaćio se u talijanskoj prijestolnici, gdje je našao svoj zanimanje u jednoj velikoj knjižari, ali čvrši slučajno u jednoj kavani naše hodočasnike koji su razgovarali hrvatski, tako se dugo vrzao oko njih gutaajući formalno zvukove našeg jezika, dok ga nisu pozvali da sjedne k njima. Ispostavilo se, da g. Lali govori veoma glatko hrvatski, ali hrvatski kako se govorilo u Dalmaciji pred 300 godina, jezik Zoranića i Barakovića, jezik što su ga ovi hrvatski doseljenici — bježeći pred Turcima — sobom donijeli i sačuvali do danas bez ikakve vanjske pomoći, prepušteni posvema sami sebi u posve stranom ambijentu. Pa da ovi jezični i narodni svijest zovemo regionalizmom?!

O FILOZOFIJI JOŽETA MISLEJEA

V 6.—7. številki »Časa« je napisala dr. Alma Sodnik študiju z gornjim naslovom. Sicer je autorica o tem globokomunem Slovencu našega Primorja že objavila v Slov. biografskem leksikonu izčrpano podoba, tu pa je razvila posebno njegov filozofski sistem in pomen v filozofski znanosti. Pred vsem nakaže Sodnikova izredno široko znanje Mislejevo (bil je priznan matematik, astronom, kemik in zdravnik; intenzivno na se je bavil še s vprašanji duhovod, jezika in njegovih funkcij, sociologije, prava in teologije), katero je praktično porabil v svoji centralni vedi, filozofiji. Mislel skušal predvsem dokazati, da je napačen i neveljaven princip exclusi tertii, kjer je izključen sleherni posredni člen med dvema nasprotnima polavoma A in non A. Druko pa je bilo, da prikaže vesoljstvo kot idealen primer celote, enote v mnogoterosti (ne pa, kot so trdili, da je vesoljstvo le različnost pojavov brez notranje zveze, le skupek nasprotij). Sicer ni mogel, vsaj prve teze, povsem dokazati, a dal je sunek v novo smer, ki so jo kasnejši filozofi razvijali dalje.

ANTIFAŠISTIČKA KONCENTRACIJA SE RAZIŠLA

Prema vijestima, koje su nam stigle iz Pariza Antifašistička koncentracija ne postoji više. Kako je poznato ta je Koncentracija bila sastavljena od talijanske Socijalističke stranke, od talijanske Republikanske stranke od Generalne konfederacije rada i od Talijanske lige za zaštitu čovjeka, a u posljednje vrijeme sve se više isticala u koncentraciji organizacija »Giustizia e Libertà«. »Giustizia e Libertà« je za pravo revolucionarna organizacija, koja je provodila u ime koncentracije revolucionarnu akciju u Italiji, a bila je vodjena iz Pariza. Radi svog aktivnog djelovanja u Italiji komitet u Parizu dobivao je sve više na značenju i u koncentraciji je upliv tog komiteta bio sve veći. Razvijao se sve više u partiju, koja je naročito ugrožavala socijalističku partiju, jer joj je oduzimala prištaše. »Giustizia e Libertà« je pokaziva-

la tendencije zauzimanja koncentracije, a to je ostalim grupama i partijama bilo krivo, pa je radi toga došlo naročito do oštrog sukoba Socijalističke partije i komiteta »Giustizia e Libertà«. Na velikoj skupštini koncentracije 5 maja taj je spor došao do najveće napetosti i toga je dana stvoren zaključak, da se radi toga koncentracija razilazi i da će od sada svaka grupa predstavljati samu sebe i voditi antifašističku akciju samostalno. Prestao je izlaziti i list »Libertà«, koji je bio glasilo koncentracije. Da li će se što poduzeti, da bi se našlo neki način za novu saradnju do sada neznamo. Svakako taj se događaj ne smije shvatiti kao slom antifašizma, nego kao epizodu, koja će možda biti i od koristi za antifašizam. Kad dobitimo detaljnije informacije o događaju osvrnut ćemo se ponovno na taj razlaz koncentracije.

ZADEVE UČITELJEV — EMIGRANTOV

V zadnjih dveh letih ni bil skoraj noben učitelj-emigrant iz Julijske Krajine preveden v stalno, definitivno državno službo. Radi težav in varčevanja v državnem budžetu ni bilo nikakor mogoče doseči, da bi bili podpisani tozračni odloki o prevedbi v stalnost. Okoli 25 učiteljev-emigrantov je vložilo prošnje za stalnost. Preteklo je že mnogo mesecev odkar so učitelji vložili prošnje, a rešitve še vedno ni od nikoder. Ker jim v kontraktualni službi potekajo leta z občutno razliko v prejemanju plače na njihovo škodo, seveda že s nestrpnostjo čakajo rešitve svojih prošenj. Obračajo se na zvezno emigrantsko vodstvo z neprestanimi pospešnicami, da bi interveniralo za čimprejšnjo njihovo prevedbo v stalnost.

zato tem potem obvešča vse učitelje-emigrante v kontraktualni službi, da stalno podvzema korake pri pristojnih centralnih prosvetnih oblasteh za njihovo prevedbo v stalnost. Te dni je ponovno predložilo spomenice in predloge za 25 učiteljev-kontraktualcev, za katere su že pripravljene vsi odloki ter manjka le še podpis ministra. Čim bodo odloki o prevedbi v stalnost podpisani bo zvezno emigrantsko vodstvo, potom lista »Istra« javilo rešitve zainteresiranim.

Zvezno emigrantsko vodstvo ne more odgovarati na tolike pospešnice ter

levedna naloga, da organizirajo zažiganje kresov, ki naj bo združeno s skromnimi a prisrčnimi narodnimi prireditvami. Pripravite, katere bi bilo dobro že sedaj pričeti, naj se izvršijo s pomočjo šolske mladine. Posamezne šole naj med seboj tekmujejo, katera bo zažgala večji kres. Tako tekmovalje bo gotovo v veliki meri povzdignilo narodno zavest naše šolske mladine.

Iz Zveze emigrantskih organizacij.

KRESOVI NA PREDVEČER SV. CIRILA IN METODA OB MEJI

»Učiteljski Tovariš« piše: Bliza se praznik slovenskih bratov sv. Cirila in Metoda. Kakor vsako leto, tako naj tudi letos in če mogoče še v mnogo večjem obsegu zaplapolajo na vseh vidnih mestih zlasti pa ob mejah, mogočni kresovi, preko naših državnih mej, ki bodo glasno oznanjali da prebiva tod veren rod, ki ljubi svojo grudo, ki je pravljen braniti s svojo krvjo vsako peč svete slovenske zemlje in ki vedno misli na svoje trpeče brate onkraj mejnikov. Solam zlasti obmejnim pripada lepa in hva-

prosimo, da sporočijo na spodnji naslov, ako bi se udeležili sestanka, ki bi ga imeli 15. julija v Ljubljani. — Venturini Oskar, učitelj. Trzin pri Domžalah.

VSE SOŠOLCE(KE) IN NEKDANJE DIJAKE-INE TOLMINSKEGA UČITELJIŠČA

prosimo, da sporočijo na spodnji naslov, ako bi se udeležili sestanka, ki bi ga imeli 15. julija v Ljubljani. — Venturini Oskar, učitelj. Trzin pri Domžalah.

BISKUP UCELLINI - TICE O ODREDBAMA

PAPE ZA UVODJENJE LATINSKOGJ JEZIKA U CRKVI

Grupa jugoslovenskih poslanika i senatora, koja je posebnim parobrodom obišla jadransku obalu bila je srdačno dočekana na Lopudu, gdje je u dočeku učestvovao i kotorski biskup Ucellini Tice. U svom govoru on je među ostalim govorio i o poznatoj biskupskoj poslanici protiv sokolstva, kojoj se on protivio. On je tim povodom rekao i ovo:

»Znate li šta sam ja učinio kad sam tek bio imenovan biskupom? Austrija je tada isposlovala od pape Pia X da se ukinu jezik pučki (narodni) u crkvama i da se svom navratu na latinski. Prijetili su nam toliko puta. Austrija je zavela papu i on nije imao dobro mišljenje o Slovenima. Jednog dana došao je dekret o zabrani u crkvama svakog molenja na narodnom jeziku. Kad smo bili u Rimu, mi smo rekli papi da imamo tu povlasticu otkada smo kršteni. Poslije toga papa nas je skupio da se izjasnimo kako ćemo skupa vršiti dekret. Ja sam bio najmlađi među biskupima i kao najmlađi upitan sam da se prije svih izjasnim o tome. Ja sam rekao: Razumio sam nalog i izjavljujem kao biskup kotorski po duši. Ne smijem to učiniti. Ostalo je tako do danas. Toliko može jedan biskup u katoličkoj crkvi. Ne smijem, pa duša. Taj detalj nije do sada niko znao, ali je to u spisima zabilježio. Meni kao biskupu kotorskom papa može jednu stvar naložiti što je zvan mog djelokruga ali što je moj djelokrug, na primjer zašto sam nekoga učinio kapelanom ili kanonikom, to su moji poslovi. Kako će to papa bolje znati nego ja? Zato kad su me pitali: zašto nisam potpisao Poslanicu odgovorio sam: zato što nije bila za moj biskupij! A zašto je potpisao biskup dubrovački? — pitali su me. To su njegov poslovi. Ja sam to opet učinio po duši. Samo čovjek mora da zna kanoničko pravo. Svaki kršten čovjek ima svoje dužnosti svoja prava. Kanoničko pravo radili su deset do petnaest godina. To je opet učinio papa Pio X. On je skupio kanoničko pravo u jedan kodeks i taj kodeks poslao je svima biskupima na proučavanje, i to tri puta. Mnogi misle da papa može učiniti sve što hoće. Papa može učiniti mnogo, ako si kriv, ali ako si pravedan, ne može biti ništa.«

«ISTRA» NE ŽIVI od tajnih fondova, — nego od savjesnih pretplatalnika

Viktor Car Emin: JEDNA ISTARSKA USPOMENA

Ima ih bezbroj. Treba samo malo dirnuti u neku žicu, i već će da zapjeva ne jedna, nego stotina njih. — Budućnost zove naprijed, a prošlost potjeća i opominje. — Prebirući naš stari istarski list, »Našu slogu« od 1871., naišao sam na ovu kratku vijest:

»Prvi hrvatski Tabor u Istri. — Odbor Čitaonice kastavske razaslao je sljedeći poziv: Čitaonica kastavska sazivilje uljudno svu p. n. gospodu članove, da se 3. marča t. g. u 3 sata popoldne sastanu u čitaoničkoj dvorani, da izaberu odbor Tabora, koji će se držati mjeseca maja 1871. i da ustanove dotični program. Odbor.«

»Naša sloga« ulazila je tada u drugu godinu svog života. Tiskala se u Trstu, prvoga i šesnaestoga u mjesecu, u četiri strane. U svom broju od 1. aprila donijela je program Tabora:

»Tabor, što će se držati 21. maja t. g. u Kastvu, raspravljat će po izdanom programu sljedeća pitanja:

- 1) Protest proti sruženju Istre i Gorice s Trstom u jednu političku vezu.
- 2) Sruženje Jugoslavenah.
- 3) Uvedenje narodnog jezika u učione i urede.
- 4) Razvitak pomorstva u Primorju u obće, a u Liburniji napose.
- 5) Pravo slobodne luke neka se protegne i na one krajeve Istre, gdje ga još nema.

Odbor se nada mnogobrojnomu narodu iz bliza i daleka.

Idući broj »Naše sloge« od 16. aprila ima članak: »Što su Tabori?«, iz koga donosim ovdje nekoliko rečenica.

»Englezi tim skupščinam vele Miting, naša braća Česi prozvali su ih Tabori, a mi bi im najljepše rekli: Pučki sastanci.«

»Neka nitko ne misli, da je to za nas Slovene novo tobože pravo. Zakonom od 21. decembra (1867) nam se nije nego povratilo ono, što je u nas bio davni običaj narodni. U stara vremena naš narod što bi god činio, učinio bi na takvih sastancih. Na taj je način birao svoje bane, župane i kralje...«

»Tabori dakle nisu drugo nego starinski sabori.« »Nu razlika između dandanašnjega tabora i sabora jest ta, da sabor čini zakone, a tabor neima toga prava. Tabor ne može nego izjaviti želje naroda i na taj način biti od velike pomoći saboru i samoj vladi.«

Zati slijede upute, kako treba da se narod drži kod takvih tabora. Napis svr-

šava: »Sad dakle, braćo Hrvati, po Istri i Dalmaciji, kad evo znate, što su Tabori, gledajte se njima okoristiti, što prije to bolje.«

16. maja »Naša sloga« javlja, da je Tabor u Kastvu dozvoljen, ali nije dozvoljeno govoriti na njem ni proti sruženju Istre, Trsta i Gorice, ni za duševno sruženje južnih Slavena. Na tomu sastanku preostaje i bez tih dviju točaka još dosta toga, da ovrši svoju narodnu dužnost, pak se tvrdo nadamo, da će se prvi hrvatski tabor odlikovati ne samo liepim redom, nego i brojem silna svijeta sa svih stranah Istre i Primorja. Neka nam dadu naš jezik, pak smo se spasili tako!

Pređa mnom je poziv, što su ga rodoljubni Kastavci onom zgodom razaslali na mnoge strane. Poletan dokument, u svojoj jednostavnosti srdačan i dirljiv!

»Braćo jednokrva!

Da pokažemo svijetu, kako nam slavenska krv domoljubno srđce grije, namislili smo smi Kastavci napraviti dne 21. maja t. godine tabor, to jest sastati se pod milim nebom, pa otkriti visokoj vladi naše želje i potrebe te izjaviti, da se u svojoj istarskoj domovini ne mislimo odreći nikomu za volju svojih budj starih, budj novih pravica.

Toga radi pozivamo vas braćo Liburnjani i vas ostala braćo Istrani s prieka Učke i sa kvarnerskih otokah, što u većem broju u ovo naše kolo. Što nas bude onaj dan više na sastanku, to će imati veću moć i silu naši zaključki.

Pa kako će naš tabor biti u granici (kunfinu), gdje se Hrvat i Slovenac kakom slijevaju u jedno tijelo i jednu dušu: tako pozivamo na ovaj sastanak i braću Slovence i našu rodjenu braću Hrvate.

Srđce čovjeka igra od radosti, kad promisli, kako će biti veličanstveno vičiti toliku braću, gdje su se sastala, da se dogovore i progovore o svojoj sadašnjoj i budućoj sreći. Sa slovenske će strane na nas gledati bijeli Snežnik, sa istarske strma Učka, s hrvatske sivi Velebit, a s juga sinje slavonsko More i naši kvarnerski Otoci. Pa kako su ovo već od vajkada svjedoci naše tuge i nevolje, dao Bog da budu odsad unapred našeg napredka i sveobće blagostanja.

Dodajte nam, dakle, braćo, sa svih stranah, iz bliza i daleka, da se poljubimo, izgrlimo, sružimo i složimo te da si jedan drugome podamo bratinsku desnicu svete i nerazrešive sveze. Živjela Istra!

Središnji odbor.«

Osvanuo i 21. maja, dan istarskog Tabora, Sve ceste i putevi, što sa sviju stranu vode u Kastav, crnili su se od silnoga mnoštva. Mnogo je naših ljudi došlo ce-

stom preko Poklona, s one strane Učke. Bilo ih je iz Krasa, iz pazinske i porečke strane: pod Kastav su pali svi zaprašeni, od duga puta izmoredni, izgladnjeli. Kastav nije mogao da primi tu ogromnu masu naroda, pa je zbog toga zbor držan nešto niže, kod crkvice sv. Mihovila, koja se bijeli na malome humku nedaleko rodenog sela Spinčićeva. Neko deset hiliada što Istrana, što Riječana, i drugih domorodaca iz udaljenih strana sgrnulo se oko te male crkvice, na mjestu, gdje se svake godine već iz davnine držao u oktobru sajam i točilo mlado vino. Toliko svijeta nije još do tada vidio ni jedan naš narodni zbor! A protivnici i u Istri i na Rijeci radili su iz svih sila, da taj sastanak osujete. Govorili su, da će Tabor Kastavštinu upropastiti, da će naprtiti narodu veću »štibru« (porez), da će svi Kastavci morati u vojnike itd. U toj vajnoj raboti isticali su se naročito neki Riječani (»riečki Ungarezi«, kako ih je nazivala »Naša sloga«). Onj su sa riječkog mosta vraćali natrag Sušacane, Trsačane i druge, koji su se toga dana uputili Kastvu u pohode.

»Ali ako misle riječke besposlice — pisala je »Naša sloga« odmah iza održana Tabora, — na taj način razdružiti braću od braće, onda neka znadu, da... ih ne će zapasti nagrada, kojoj se nadaju u toj protuslavenskoj službi.«

Riječi proroke, koje su danom prisajedinjenja Rijeke Italiji naišle na svoje žalosno ostvarenje. Ne samo što za onu svoju protuslavensku politiku nije Riječka dobila nikakve nagrade, već je ona tom svojom suludom igrom sebi sama iskopala grob. Smrt Rijeke i naš je bol, ali nas tješši, što se barem za jedan dio naše Kastavštine ispunilo drugo proroštvo, što ga je »Naša sloga« u onim danima izrekla: »Silovit duh narodnosti, što je pokrenuo slavenskim plemenom, preći će i preko drugih zapreka, nekmo li preko riečkih »Ungareza« i njihovih zaštitnikah. Kastavština sve ovako okrnjena ima svoju Jugoslaviju, dok Riječka za svoja mahitavanja dobila je ono što je tražila.

Na sastanku, kome je pretsjedao kastavski glavnik Rubeša, govorio je prvi pop Ernest Jelušić. Govorio je o uvedenju našeg jezika u školu i uređ. Koga da ne potresu riječi, što ih je taj kastavski rodoljub i poštenjak, kao metke iz puške bacao među onu mnoštvo bespravniha?

»Gdje ti je, (narode) čovječje dostojanstvo, kad se nastoji, da ti se potomstvo zatara i trag utrne kao niemoj životinji? Gdje ti je čovječje dostojanstvo, kad se ne drži za vrijedno, da ti se nj tvoje rodjeno diete odgoji u tvojem jeziku, kao da ti ne govoriš kao ljudi?... Gdje ti je čovječje dostojanstvo, kada ti na dasku kraj puta, ili na uredna ili kućna vrata pribiju pismo,

da će te oglobiti, da će te pod zatvor metnuti ili čak da će ti se zemlja prodati, a ti, kako ne razumiješ jezika, ne znaš, siromah, što je proti tvojoj koži kule ni za što ni od koga to se radi? Gdje ti je čovječje dostojanstvo, kada te sude i osuduju, a nitko ti jezika ne zna, kao da si neumno stvorenje, koje vode na koljišće? Gdje ti je čovječje dostojanstvo...«

Ove su riječi palile žešće od majskog sunca, silaze u srca, prodirale u najdublje strane duše budile osjećaje do tada neočučene osjećaje, što su sada na jednom tržili oduške i našli su ih u zanosnom, silnom elementarnom urnebesu, što se nakon svršena govora izvio iz deset hiliada grudi.

Jednakim oduševljenjem pozdravljen je i drugi govornik dr. Marijan Derencin, koji je govorio o našem pomorstvu. I drugi govornici saslušani su napetom pažnjom. I ljudi, koji su prevalili pješke neki deset, neki do dvadeset sati tegobna puta, stajali su čitavo ono vrijeme na nogama s nategnutim vratovima, a očima uprtim u govornike kao u neke proroke božje.

Kako već napomenuh, na sastanku se nije smjelo govoriti o »Zbliženju južnih Slavena«, ali se o tome raspredalo poslije pošto je vladin prestavnik nekuda iščeznuo. Uostalom tim duhom bio je prošet cijeli sastanak: svj govori, sve upadice. Stiglo je i više pozdrava iz raznih krajeva, a »Naša sloga« spominje na prvom mjestu onaj iz »Praga...«

Lijen je ono bio majski dan, kao i onaj god, 1911, kad smo se svi našli oko male historičke crkvice sv. Mihovila, da što svečanije proslavimo četrdesetogodišnjicu onog nezaboravnog Tabora. I tom zgodom govorili su hilijadama okupljena naroda razni govornici. Najplemenitiju riječ izgovorio je prof. Vjekoslav Spinčić, koji sada sniva svoj vječni san na groblju Sv. Lucije, neki stotinjak koraca od crkvice sv. Mihovila.

G. 1921. I opet toplo, majsko sunce.

Oko crkvice sv. Mihovila na humku vrzu se pretstavnici naše i talijanske države. Udaraju granicu. Talijani bi htjeli, da je pomaknu što više prema Kastvu, naš što više dolje prema moru. Eno ih već kod slavne crkvice. Na njoj ima ploča, na kojoj je urezan onaj daleki dan prvog istarskog Tabora: 21. maja 1871... Naši se naprežu, da tu staru narodnu relikviju spase. Talijani ne dadu, i tako je crkva s malim tornjičem pala pod drugu stranu, onamo iza krvave žice. Nato je došao čovjek sa čekićem i razbio onaj napis...

A crkvice svetog Mihovila ostala je na svome humku sama s onim svojim tornjičcem, što se katkada pred sumrak cakli kao neko rasplakano oko... (S u š a k)

Viktor Car Emin

OBERDANK JE SLOVENSKI PRIIMEK

Pod naslovom »Zadeva Oberdank« piše

»Pohoda«:
V 17. številu »Pohoda« omenja gospod Margrč, da so laški listi pisali, da dokazuje priimek Oberdank, da je imel Viljem O. nemškega očeta. Tudi med Slovenci sem že slišal krivo mnenje, da je priimek O. nemški. A ni tako. Kakor imajo Srbi priimek Oberknezevič (od ober-knez — višji knez; prim. ober-lačman — nadporučnik; ober-deneral; ober-bokman, ober-baša, tako so tudi na Slovenskem priimki Ober-lavč (v Černi in Pliberku). Ober-pohovnik (pri Prevaljah), Ober-man (pri Metliki) i dr., ki so zloženi s nemškim ober. Toda drugače je pri priimkih Obersno, Obersnel in Oberdank, ki so čisto slovenski. Prva dva sta od glagola obrniti — obrniti se, tj. zrediti se, odebeliti, tretji pa (Oberdank in Obrdovnik, kakor Prisank iz Prisovnik, Osank iz Osovnik, križanki — križevniki) pomeni kmeta, ki ima hišo ali posestvo ob brdu. — I. KOSTIAL, gimn. prof.

AUSTRIJA

JE ITALIJANIZIRALA SLOVENSKA PREZIMENA

Zagrebačke »Novosti« od 13. maja donose članek o kotorskem biskupu Ucelliniju-Tice. U početku tega članka rečeno je: »Rodio se je dne 2. avgusta 1847. godine na otoku Lopudu kraj Dubrovnika. Otac mu se je zvao Ivan Tice, pomorac, a majka Ana rodom Miletić. Obitelj Tice porijeklom je iz Hercegovine, odakle se je za vrijeme turske vladavine preselila na Lopud. Kad je mali Franco ušao u školu, preveli su mu prezime Tice u Ucellini, jer su ondašnje škole sve bile italijanske, pošto je Austrija podržavala italijanski jezik u školama u Dalmaciji, jer se ona nije bojala Talijana nego Slavena«.

»STVARI, VIDJENE SAMO U ITALIJI«

U francuskom listu »Depeche« napisao je jedan francuski novinar, koji je nedavno bio u Italiji, članek pod naslovom »Stvari vidjene u Italiji«. Taj je članek vrlo interesantan u svim svojim detaljima. U tom članku kaže pisac i ovo:

»Neobično začuduje kad talijanska štampa optužuje Francusku zbog njezinog prelijanog naoružanja, kad se vidi, da Italija ima u jedinstvenim vojnički logor. Svuda se vide samo vojnici, svuda samo oficiri u sjajnim uniformama. Od Cunea do Torina moj je kupa bio pun podoficira, koji su unijeli toliki zvok svojih sabalja i mamuzi u vagon, da je to bilo nepodnosivo. U kavanama, u Genovi, Trstu, svugdje prate čovjeka sablje i mamuze. Italija se igra vojnika i prisiljava da u toj igri učestvuju i djeca tek otkinuta s majčinih grudiju. U velikom tjeđnu pred prošlim Uskrsom, fašistički su listovi mnogo pisali s divljenjem o djetetu od pet godina koje je na smrtnoj postelji tražilo pušku. Ja bih preferirao, da je tražilo svoju majku«.

JUGOSLAVENSKI AMERIČKI LIST O »ISTRI«

Tjednik »Jugoslaven«, koji izdaju u američkom gradu Detroit tamošnji jugoslavenski emigranti piše često o stanju našeg naroda u Julijskoj Kraadini. Pa tako u jednom od posljednjih brojeva donosi veliki članek pod naslovom »Naš narod pod fašistima«. O našem listu donosi noticu u formi očevoć oglasa, u kojoj kaže:

»Jugoslavenski narode u Sjedinjenim Državama i Kanadi, ovime se umoljavate svi da se pretplaćujete na tjednik »Istra«, koji izlazi u Zagrebu, i koji je službeni organ Emigranata Iulske Krajin«.

»Iedan dio naše braće, koji su srećom utekli ispod čizama krvopije Mussolinia i njegovih karabinera, organizovali su se i izdaju u svrhu borbe gore spomenuti list«.

»Uredništvo »Jugoslaven« preporučuje ovaj list braći i sestrama diljem Amerike i Kanade«.

»List se štampa u hrvatskom i slovenskom jeziku. Pretplata listu je za godinu dana samo \$ 2.00. Adresa je: »Istra«, Madarskova ul. 28 Zagreb, Jugoslavia«.

Zahvaljujemo »Jugoslavenu« na lijepoj pažnji

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Prosvjetni odbor.

U sporazumu sa upravom Čitaonice na Trešnjevki i pročelnikom Omladinske čitaonice, neće se u ovoj sezoni održavati više predavanja radi nastupajuće vrućine.

Lica, koja su bila zamoljena da pripreme i održe predavanja, mole se, da svoja predavanja, koja su eventualno već pripremila, najave Prosvjetnom odboru, kako bi se mogao odrediti program za dojučeršnju sezonu početkom jeseni.

UPOZORENJE PJEVAČIMA

Pjevački zbor »Istre« održaje od sada unaprijed svoje pjevačke probe u ponedjeljak i srijedu od 8 do 10 sati na veče, pa se na to upozorjuju pjevači. Ujedno se pozivaju i ostali Istrani pjevači, da se odazovu i dodju pojačati pjevački zbor, koji pod vodstvom dirigenta g. Zlatića vrlo dobro napreduje.

PREDAVANJA IZ HIGIJENE

Dr. Dušan Jakac održao je u subotu najavljeno predavanje na Trešnjevki uz projekcije. Radi prevelikog broja slušalaca predavanje se moralo održati na otvorenom. Predavanja su primljena odlično i imala su velikog uspjeha. Čim bude moguće dr. Jakac će nastaviti sa sličnim predavanjima, a o tome će se pravovremeno obavijestiti članove sa Trešnjevke

»TABOR« JE PODAL SVOJ OBRAČUN

ENO LETO USPEŠNEGA DELOVANJA

(Nadaljevanje).

Sledilo je poročilo dramskega odseka.

Iz tega se da posneti, da je dramski odsek odraslih sicer nekoliko nazadoval v prvi vrsti zato, ker ni bilo možnosti nastopov, saj je razumljivo, da se člani tega odseka ne morejo meriti s poklicnimi igralci, niti z izvežbanimi amaterji in bi naše predstave gotovo ne bile uspešno posečane. Kljub temu pa je dramski odsek sodeloval pri vseh društvenih pomembnejših prireditvah. Napravilo se je to tako, da se je člani sklicalo kak mesec pred prireditvijo in se potrebno naštudiralo. Dramski odsek je nastopil na društveni vrtni veselici z zbornimi recitacijami in šaljivimi nastopi, sodeloval je pri akademiji v Črnomlju ob priliki emigrantskega tabora z zbornimi recitacijami in živo sliko, v Škofji Loki, najvažnejše pa je bilo njegovo sodelovanje na že omenjeni akademiji Sokola Zagreb III v Ljubljani. Sodeloval je na Silvestrovem večeru in na pustni prireditvi. Vsi nastopi so bili na dostojni višini. Iz podanega moremo razvideti, da je dramski odsek potreben in bo treba iskati potov, da se ga zopet obnovi. Če je dramski odsek odraslih počival, ne morem istega trditi za mladinski pododsek, ki v javnosti nastopa pod imenom Mladinski zbor društva »Tabor«. Temu bo treba tudi v bodoče povečati polno pažnjo. Ustanovljen je bil decembra 1932. leta in se je do danes prav lepo razvil. Od 26 otrok, ki so se zbrali v njegovem okrilju ob ustanovitvi je danes narasel na 71 in sicer je 27 dečkov in 44 deklic. Odsek je prav lepo organiziran, kontakt s starši vedno živ. Odboru se je posrečilo pridobiti za sodelovanje tov. gđc. Vrišerjevo, ki se je z vso ljubeznijo in vnemo oklenila odseka in lotila dela. Odslej se je odsek razdelil na dve polovici in je ena polovica pod vodstvom tov. Vrišerjeve vadila eno delo, druga pa drugo. Mladinski odsek je nastopil maja meseca 1933 z reprizo predstave »Vila z Učke gore«, letos pa je dal predstavo »Bedaka Pavleka« 21. januarja, in 2. februarja v Delavski zbornici, obakrat pri polni dvorani. Z isto predstavo je odsek . marca 1934. gostoval v Dev. Mariji in Polju. S tega mesta se zahvaljujem za sodelovanje gđc. Vrišerjevi in vsem, ki so pomagali pri organiziranju predstave v Dev. Mariji in v Polju. Trenutno vadi gđc. Vrišerjeva igro »Punčke žive«. Druga skupina pa se pripravlja z igrico »Brez mamic«. Vseh vaj je bilo 85 s povprečno udeležbo 39. Odsek si je nabavil tudi svoje kulise in po zaslugi tov. Kancierjeva, njenih deklet in naših tovarišic tudi precej obilno garderobo. Zato hvala tov. Kancierjevi in vsem tovarišicam, ki so pomagale. V soglasju z odborom se je vršilo vse delo v odseku. Pomnožila se je tudi knjižnica dramskega odseka in sicer vsebuje 18 dramskih del za odrasle in 11 za deco«.

Načelnik mandolinističnega odseka je bil zadržan, zato je podal poročilo tov. Simčić, ki je posebno ožigosal vedenje učitelja tega odseka, zaradi česar odsek kljub dobri volji članov ni mogel pokazati uspehov, kot bi jih sicer lahko. V začetku je sicer nastopal pri vseh prireditvah, ki so jih že ostali načelniki omenili, pozneje pa je bil vedno bolj zanemarjen, dokler niso končno vse vaje prenehale. Ker pa je zanimanje med člani za ta odsek še vedno živo, in posebno še, ker so na raspolago instrumenti, za katere se je izdalo mnogo denarja, bo treba ta odsek zopet poživiti in mu omogočiti nastope.

Kar na tihem je med društvenimi odseki zrasel še nov, to je šahovski, ki ni sicer imel svojega načelnika, vendar pa je deloval na ta način, da so društveni člani igrali in prirejali turnirje. Skoraj vedno so bili člani tega odseka v društvenih prostorih pri šahovnicah. Ker je šahovstvo v društvu precej, bi bilo dobro, če se na tem obnem zboru izvoli še posebnega načelnika tega odseka, ki bo skrbel za njegov razvoj.

Načelnik izletniškega odseka je poročal, da je društvo priredilo 4 celodnevne in 3 popoldnevne izlete v bližjo in daljšo okolico ljubljanskega.

Načelnik prireditvenega odseka je na kratko povzel vse prireditve, ki jih je društvo v tej poslovni dobi imelo. Društvo je imelo 27 prireditev več ali manj javnega značaja, na katerih so nastopali po večini vsi društveni odseki. Blagajniško poročilo izkazuje da je društvo imelo 74.795.60 Din prejemkov in 70.240.75 izdatkov, tako, da ostane saldo 4.554.85 Din. Skupno je bilo prometa 150.268.78 Din. Tovariš predsednik Strekelj si je kakor lansko leto, tudi letos pridržal svojo besedo za zadnje. Poročal je: »Na zadnjem občnem zboru, ki se je vršil pred letom v teh prostorih, je bil izvoljen sedanji odbor, ki se je tekom poslovne dobe nekoliko izpremenil, vendar so pa smernice društvenega delovanja ostale v bistvu tudi v tej poslovni dobi iste. Poizkušali smo seznaniti z našimi težnjami in društvenim namenom čim širše mase tudi izven naših emigrantskih vrst.

Naš pevski zbor

z agilnim in požrtvovalnim pevovodjem tov. Venturinijem na čelu je prav v

tem pogledu gotovo storil največ. Zato se imamo v prvi vrsti zahvaliti baš njemu, ki ni štedil ne s trudom ne s časom. Tudi naš mladinski oder, pod vodstvom naših članov tov. Vrišerjeve in tov. Figarja, je k prestižu društva mnogo doprinesel. Prepričan sem, da se bo ta odsek s časom še bolj afirmiral v korist naših svetih idealov.

Številna predavanja,

ki so se vršila pod okriljem društva so prav gotovo pomagala, da se je krog naših prijateljev razširil. Smatram za svojo dolžnost, da se s tega mesta zahvalim vsem gospodom in tovarišem, ki so v društvu predavali. Iz poročila tov. tajnika oz. iz društvene korespondence je razvidno, kako mnogovrstno in vsestransko je bilo delo odbora. Ko danes ocenjujemo delo odbora in njegove posamezne akcije, ko govorimo o uspehih in neuspehih, mislim, da ne bi bilo prav, če pri tem ne bi upoštevali predvsem onih okoliščin, ki imajo na nas vse mogočnega vpliv, a to so predvsem težke življenske prilike in težki življenski problemi, pred katerimi stojimo vsi brez moči. Odbor je šel brez fraz in brez obljub ter brez neplodnih debat na delo ter se lotil nalog, ki so zapisane na prvi strani naših pravil pod naslovom »Namen društva«. Kljub najboljši volji zadostiti društvenemu programu in željam članstva v kar največji meri, se je vendar moral odbor v svojem delovanju omejiti in tudi marsikatero akcijo opustiti. Priznam, da bi odbor moral izvršiti mnogo več, kot je, toda zdi se mi, da bi tudi tedaj bilo še premalo. Naša misel, naše oči so uprte tja preko Triglava in Snežnika. Ko bomo dočakali, da bo naš narod na naši sveti zemlji oškrobeni s krvjo bazojskih junakov, svobodno dihal in živel pod isto streho z brati ob Savi in Dravi, Moravi in Vardaru, tedaj, bo tudi naša naloga v glavnem končana. Saj društvo »Tabor« prav gotovo ni ustanovljeno za druge namene, pa haj bodo to tudi politično špekulativni.

To poslovno dobo imenujemo lahko dobo konsolidacije,

dobo uravnovešenja naših želja in zahtev z realnim življenjem. Baš radi tega je bilo treba temu vprašanju posvetiti mnogo pažnje. Paziti pa je bilo treba tudi, da ne zapade društvo v mrtvilo ker za svobodno udejstvovanje v našem smislu politične prilike niso baš ugodne.

To je tudi vzrok, da je naša primorska mladina v sorazmerno velikem številu iskala polje svojega udejstvovanja v drugih organizacijah in ne pri nas. Prepričan sem sicer, da bodo vsi ti, ali vsaj večina teh prišla spontano zopet v naš tabor, ker je polje našega udejstvovanja v resnici nepregledno, hvaležno in prepotrebno.

»Tabor« je danes ne samo dovršeno dejstvo, ampak tudi faktor, s katerim je

treba računati.

Zato se bo moral bodoči odbor posvetiti sistematični akciji, da bo organiziral čete resničnih borcev, ki se bodo zavdali svojih svetih dolžnosti in svojega poslanstva. Tedaj, ko bomo imeli tudi ono našo mladino, ki danes tava in išče potov postrojeno in disciplinirano, tedaj vverjete, da ne bo več daleč čas, ko bo naše primorsko Kosovo kruto maščevano.

Kot predsedniku mi v pogledu pevskega, socialnega in dramskega odseka ne preostaja drugega pripomniti, kakor samo to, da so mnogo storili, gotovo pa bi še več, če bi bile razmere vsaj kolikor-toliko znosne. Ni samo slučaj, da poskušamo danes svoje neuspehe opravičevati s krizo in neurejenimi razmerami. Verujte, da je res težko lačnim ljudem, brez izgledov za boljše bodočnost, govoriti o idealih in dolžnostih človeka do sočloveka. Ugotoviti pa moram, da je v »Taboru« precejšnje število požrtvovalnih, pridnih in zvestih Taborjanov in zanašajoč se nanje mirne duše lahko trdim, da bo »Tabor« uspeval.

Tudi spori, ki so v društvu sem pa tja nastali, smatram, da so vsi bili manjšega značaja ter posledica mladih in zagretilih ljudi.

Ugotoviti pa moram, da v društvu tekom cele poslovne dobe ni prišlo do resnejših pretresljajev. Razmerje »Tabora« do bratskih emigrantskih organizacij je več ali manj korektno in dobro. Stanje v tem pogledu se z ozirom na prejšnjo poslovno dobo, ni v nobenem slučaju poslabšalo, nasprotno v mnogih primerih izboljšalo. S Savezom emigrantskih udruženj smo bili ves čas v živahnem kontaktu. Opozarjali smo ga na vse pojave v emigraciji ter mu v tem pogledu predlagali tudi potrebne ukrepe. Se več, Lansko leto je bil propagandni odsek Saveza v rokah Taborjanov in mislim, da ne pretiram, če rečem, da »Taboru« ni bil v sramoto. Ne smem pa prezeti dogodka, ki se je izvršil baš sedaj v zadnjem času. Od ustanovitve »Tabora« pa tudi že prej od ustanovitve »Orjema« smo bili na bojni nogi z društvom »Soča« v Ljubljani. Nesmiselno bi bilo iskati vzroke nesoglasij, ki so stalno bila na dnevnem redu, kar je bilo prepustimo pozabljeno.

Ugotavljamo pa vsi z največjim veseljem, da so vsi ti spori danes izginili, in v dokaz tega prijateljstva je na zadnjem »Sočinem« sestanku

sodeloval naš pevski zbor, naš tovariš g. dr. Čermelj pa je imel lepo predavanje.

Prepričan sem, da govorim vsem iz srca, če trdim, da to zblizanje vsi brez izjeme iskreno pozdravljamo in zagotavljamo delegate bratske »Soče«, da mi gotovo ne bomo dali nikdar najmanjšega povoda za prelom dobrih odnosov med »Sočo« in »Taborom«. Burno odobravanje je tov. predsednika za nekaj časa prekinilo. Nato je nadaljeval: »Potrebno je, da s tega mesta odločno poudarim, da je naš »Tabor« predvsem s svojim pevskim odsekom sodeloval na prav različnih prireditvah, in kdor trdi, da je »Tabor« samo primorsko društvo, in da že v principu odklanja vse, kar ni emigrantskega ter s tem podtika morda nehote, ali celo namenoma iz zlobe neko separatistično tendenco, ta naj ve, da ne dela usluge našim nacionalnim težnjam.

Mislim, da je organizirana, pa tudi neorganizirana emigracija dala že dovolj dokazov, da je nacionalno čuteča, da ji je prva skrb močna in enotna Jugoslavija. Povsod se sicer najdejo ljudje dvojimljivih moralnih vrednosti, tako, verjetno, tudi med nami, ali naše udejstvovanje nam daje dovoljno legitimacijo, da moremo take lekcije še a priori odločno odklanjati. Zahvalil se je končno v imenu odbora vsem, ki so sodelovali z odborom ter pomagali društvu, zahvalil se je vsem predavateljem in tovarišem, ki so predavali, vsem društvenim dobrotnikom, prav posebno pa še emigrantskemu učiteljstvu, ki je »Taboru« vedno stalo ob strani.

Nato je dobil besedo revizijski odbor, v čigar imenu je govoril tov.

Ito Kolarič:

»Revizijski odbor je ugotovil, da je bilo delo odbora, kot ste mogli že sami povzeti iz poročil, vseskozi požrtvovalno, kljub temu, da je slonelo v glavnem na ramenih par ljudi. Delo se je tekom poslovne dobe skušalo decentralizirati v odboru samem na ta način, da se je posebno načelnikom odsekov dodalo pomočnike. Na žalost pa se to ni obneslo in je po mnenju revizijskega odbora iskati krivdo v tem, ker je članstvo, ki ji bilo v to poklicano, pokazalo premalo zanimanja. Kljub temu pa je odbor izvršil svoje delo v popolno zadovoljstvo. Očiten napredek je v tej poslovni dobi pokazal socialni odsek, kar pa je pripisati v glavnem delu celotnega odbora. Ugotoviti pa moramo, da je mandolinistični odsek v tej poslovni dobi popolnoma odpovedal kljub vsem naporom odbora, ki ga je skušal obdržati. Popolna krivda za to leži na učitelju tega odseka g. Samarinu, ki je kot učitelj tega odseka enostavno prenehal brez vzroka s poučevanjem. Učitelja, ki bi učil brezplačno, odbor ni našel, društvo pa učitelje odsekov plačevati ne more. Moramo zato izreči vse priznanje in zahvalo učitelju pevskega zbora tov. Venturiniju, ki že od ustanovitve vodi ta zbor z vnemo in požrtvovalnostjo. Prav tako zaslužita vse priznanje in zahvalo gđc. Jelena Vrišerjeva in tov. Figar, ki se mnogo žrtvujeta za lep napredek mladinskega odseka. Končno ugotavljamo, da se društveni računi ujemajo in da so blagajniške knjige v najlepšem redu.

Tovariš predsednik je dal nato v debato vsa poročila

in ker se nihče izmed navzočih ni javil, je dal končno na glasovanje predlog revizijskega odbora. Predlog je bil soglasno sprejet.

Vložena je bila ena kandidatna lista s nosilcem liste tov. Strekeljem, podpredsednikom: Višnjevec Ivo, odborniki: Grbec Anton, Simič Gabe, Brišček Janez, Kolarič Ito, Laković Marjan, Lukežič Lojze, Lasič Zvonko, Bensa Andrej, Gregorič Janko. Načelnik pevskega odseka Poljšak Viljem, dramskega odseka tov. Figar Vekoslav, prireditvenega tov. Brišček Ferdo, socialnega tov. Bensa Andrej, šahovskega tov. Danilo Sever, izletniškega Pipan Jože, mandolinističnega Dekleva Roman. Revizorji: Dr. Čermelj Lavo, širok Albert in Venturini Fran. Ker ni bila vložena nobena druga lista, razen te, jo je dal tov. Čuder na glasovanje in jo je članstvo soglasno sprejelo.

Takoj nato zavzeme predsedniško mesto tov. Strekelj

in se zahvali za izkazano zaupanje. Nato so občni zbor pozdravili zastopniki društva: »Soča« iz Celja, »Nanosa« in »Jadrana« iz Maribora, »Kluba Primorke« iz Ljubljane, ki so vsi izrazili svoje dopajdenje in zadovoljstvo nad delom in udejstvovanjem mladine v društvu »Tabor« ter mu želeli še mnogo najlepših in trajnih uspehov.

Burno pozdravljen se je h koncu zborovanja javil k besedi še predsednik Saveza g. dr. Ivan Marija Čok, ki nam je v jedrnatih in navdušenih besedah orisal program vse organizirane in dolžnosti neorganizirane emigracije ter spozivom na delo zaključil svoja izvajanja.

K besedi se je javil še borec za slovenske pravice v Primorju g. Andrej Gabrček, ki se je ravnotako navduševal nad delom društva in obljubil svojo pomoč. Nato je tov. predsednik s pozivom k vztrajnemu delu za »Tabor« in našo sveto stvar zaključil občni zbor.

RAD JUGOSLOVENSKE MATICE

Glavna skupština Banovinskog odbora

U nedjelju 13 o. mj. održala je Jugoslovenska Matica u Zagrebu, banovinski odbor, svoju godišnju glavnu skupštinu. Skupštinu je otvorio predsjednik banovinskog odbora dr. Živko Petričić, ministar na raspoloženju i nar. poslanik. Dvorana Jadranske straže, u kojoj je održana skupština, bila je puna delegata i prijatelja Jugoslovenske Matice. Nekoje podružnice, kao Varaždin i Slavenska Požege, odasle su svoje delegate, a ostale podružnice i povjereništva opunomoćili su razne prijatelje i članove iz Zagreba da ih zastupaju.

U svojem govoru dotakao se predsjednik dr. Petričić i stanja našega naroda pod Italijom i iznio je neke simptome iz kojih zaključujemo da se naš narod tamo nacionalno održava. Predlaže da se pošalje pozdravni brzojav Nj. Vel. Kralju, što skupština oduševljeno prihvaća. Osim toga predlaže da se pismeno pozdravi bana dra Perovića, senatora D. Trinaestica, Viktora Cara-Emina i Rikarda Katalinića Jeretova, i da im se izrazi zahvalnost na pomoći koju iskazuju Jugoslovenskoj Matici.

Tajnik g. Fran Baf čita opširan i vrlo zanimiv tajnički izvještaj, koji je saslušan najvećom pažnjom. U markantnim crtama opisuje stanje našega naroda pod Italijom, naročito se obazire na važnije događaje kroz zadnju godinu. Opisuje kulturni položaj, a i ekonomsko stanje i konstatira, da se to stanje pogoršalo naročito kroz zadnju godinu. Spominje smrt Ivana Juriševića, koji je umoren u tamnici i nadodaje da se još nalazi oko 200 naših ljudi u talijanskim tamnicama. Kaže, da se naš narod brojčano, i po talijanskim statistikama, još drži, jer ono što se izgubi emigracijom, to se popunjava prirodnim prirastom pučanstva.

U dvije prošle godine došlo je k nama 556 emigranata iz Julijske Krajine. Većinu njih je Jugosl. Matice pomogla ili materijalno ili moralno. Ističe agilnost podružnica. Kroz zadnju godinu je osnovana nova podružnica u Sušaku, a povjereništva u Crikvenici, Dugoj Resi, Ivanju, Kaptolu, Oroslavju i Pleternici. Podružnice su kroz zadnje 2 godine doprinjele 41.000 dinara.

Iza toga čita pozdravne brzojave iz Novog Sada, Splita i Osijeka, u kojima se pozdravlja današnja skupština.

Iza toga podnašaju delegati podružnica i povjereništava izvještaje. Naročito je zapažen izvještaj delegata iz Slavonske Požege prof. Burića i izvještaj delegata iz Varaždina dr. Zvonimira Milčetića. Te dvije podružnice su bile najagilnije, imaju najveći broj članova i doprinjele su najveće doprinose.

Blagajnik učitelj Sirotić iznaša blagajnički izvještaj.

Iza podijeljenog apsolutorija prelazi se na biranje novog odbora u koji su ušla ova lica:

Predsjednik: Dr. Živko Petričić, ministar na r. i narodni poslanik, I. potpredsjednik Dragutin Mičić, pukovnik u p., II. potpredsjednik: Dr. Fran Brnčić, odvjetnik. Tajnik: Fran Baf, školski nadzornik u p., blagajnik: Josip Sirotić, učitelj. Odbornici: Demarin Josip, profesor i upravitelj Đačkog internata, Grabarić Ljubica, supruga banskog savjetnika u p., Jelušić-Benigar Ruža, učiteljica građanske škole, Kajin Dr. Miran, poljoprivredni referent kr. banske uprave, Magdić Marija, ravnateljica drž. ženske građanske škole, Mandekić dr. Vinko, profesor u p., Marčelja arh. Ivo, profesor, Pavelić dr. Ante, senator, Ražem dr. Ivo, upravitelj carinskih skladišta, Sirovatka Hinko, direktor osiguravajućeg društva Feniks, Smolčić Nikola, novinar, Stari Ivan, potpredsjednik društva »Istra«, Štulhofer dr. Aleksandar, odvjetnik, Trinajstić Ante, učitelj. Nadzorni odbor: Marčac Ante, banski sekretar, Pilar Martin, arhitekt, Politeo dr. Ivo, odvjetnik.

Pri koncu predlaže delegat iz Slavonske Požege g. prof. Burić, da se dobrotvorima, koji uplate odjedanput 500 dinara, izda diploma. Dr. Ražem predlaže, da se prigodom Sokolskog sleta održi istarski propagandni dan. Oba predloga je skupština ustupila upravnom odboru na rješavanje.

GODIŠNJA SKUPŠTINA JUGOSLOVENSKE MATICE, PODRUŽNICE U OSIJEKU.

Osijek, 12 maja. (S). Jučer je u velikom separeu kavane Central održana godišnja glavna skupština Jugoslovenske Matice, podružnice u Osijeku, kojoj je prisustvovao velik broj iseljenika povratnika. Sastanku je predsjedao g. Hinko Sirovatka a izvještaj je podnio g. Miroslav Friedman. Izvještaje tajnika g. Mundera i blagajnika g. dra Dinka Ermana skupština je sa zadovoljstvom primila na znanje i podijelila je starom odboru jednoglasno razrješnicu.

Prema zaključku skupštine upućeni su pozdravni brzojavi Nj. Vel. Kralju Aleksandru I., pokrovitelju društva Nj. Vis. Kraljeviću Tomislavu, banu dru Ivi Peroviću, ministru n. r. g. dru Živku Petričiću kao predsjedniku banovinskog odbora J. M. u Zagrebu, nadalje gg. dru Čoku u Beogradu, Milanu Marjanoviću za Savez organizacija iseljenika u Zagrebu.

U novu upravu izabrani su: predsjednik dr. Prokopije Uzelac, potpredsjednici mr. ph. Franjo Frank, apotekar i dr. Dinko Erman, tajnici Oto Munder i Josip Svetličić, blagajnik dr. Ante Rutar. Na predlog g. dra Ermana i g. Tome Maksimovića je izabran dugogodišnji dosadašnji predsjednik podružnice g. Hinko Sirovatka za doživotnog začasnog predsjednika.

23-26 19.-
27-34 25.-
35-42 29.-
35-42 39.-
27-34 35.-
35-38 39.-
39-46 49.-
43-46 39.-

Za ljeto
i sparne dane nosite ugodnu platnenu obuću sa gumenim djonom. Prozračna, udobna i higijenska.

Bata

VELIKI NARODNI AVIJATIČARSKI MITING U BOROVU

Mjesni odbor aero-kluba Kraljevine Jugoslavije »Naša krila« u Borovu priređuje u nedjelju dne 20. maja o. g. veliki narodni avijatičarski miting na aerodromu firme Bata d. d. u Borovu. Celi odbor aerokluba na čelu sa svojim predsjednikom g. Tomom Maksimovićem, direktorom tvornice Bata d. d. u Borovu vrše velike pripreme za ovaj miting. Računa se, da će ovaj miting posetiti preko 30.000 duša. Priredivači su se pobrinuli, da ceo dan bude ispunjen programom i zabavom.

Od domaćih turističkih aviona uzeće učešće svi avioni aero-klubova. »Naša krila« iz cele zemlje, a osim toga sudelovaće naše vojno vazduhoplovstvo sa svojim asovima. Od inostranih dosada su se prijavili 10 čeških aviona i 4 engleska.

Bogati program ispunjen je između ostalog sa sledećim tačkama:
Celo pre podne letenje publike sa nekoliko aviona. U tom mediu vremenu odigraće se razne nogometne utakmice i sokolska odbojka. U 11 sati pre podne izvršiće se

posveta hangara i aerodroma vlasništvo firme Bata d. d. Borovo.

Posle podne nakon pozdrava predsednika mestnog odbora aero-kluba »Naša krila« u Borovu g. Tome Maksimovića najpre će se održavati defile svih sportskih aviona, pak grupno letenje vojničkih aviona planiranje aviona sa 1.000 metara sa ugašenim motorom. Dalje utakmica sportskih aviona, akrobacije civilnih aviona, bombardiranje naselja sa gašenjem požara od dobrotvorne vatrogasne čete u Borovu, akrobacije vojničkih aviona i konačno skakanje sa padobranom.

Pošto na ovom mitingu sudeluju inostrani avioni, to se očekuje, da će naročito naša vojna avijacija uzeti učešća u najvećem broju na ovom mitingu. U prvom redu računamo se na naše asove gg. kapetana Rupčića i poručnika Bajdaka. Za ovaj miting biće organizovani posebni vozovi iz Beograda, Subotice, Broda, Županje, Brčko i Osijeka. Prebrana na aerodromu: Posebne kuhinje i bife. Posle mitinga razne športske atrakcije i narodno veselje.

TKO ĆE RIJEŠITI ISTARSKO PITANJE?

Predavanje u Istarskom akademskom klubu

Zagreb, 15 maja. Istarski Akademski Klub održao je dne 9. ov. mj. u klupskim prostorijama drugi redoviti članski sastanak u ljetnom semestru, na kojem je kol. Srećko Dobrila održao gornje predavanje. Poradi same važnosti problema predavanju je prisustvovao lijepi broj akademičara, preko 50. Predavač je iznio ove svoje misli:

Sitenjem tal. fašizma i imperijalizma s svim onim poznatim, posljedicama, koje su naš narod u Istri tako teško pogodile, pucao je još veći jaz, između Slavena i Talijana u Istri. Taj je jaz postajao stoljećima, ali je u zadnjem deceniju zaoštren do skrajnosti. Naša manjina u Italiji nije kao što neke druge manjine kao na pr. njemačka manjina u Jugoslaviji. Naša manjina živi kompaktno kao i čitav naš narod od Soče do Crnog i Egejskog mora.

Postoji više mišljenja — kaže predavač — kako da se organizuje naš Savez. Ne svakako na partijskoj bazi kao što je talijanska emigracija, jer to slabi snage emigracije. No i u pogledu rješenja našeg pitanja postoje razna mišljenja u redoviti naše emigracije. Tu je predavač istaknuo, da u glavnom u pogledu rješenja našeg pitanja postoje minimalisti i maksimalisti. Minimalisti rješavaju naš problem bez pomicanja granice s nekom kulturnom autonomijom, gdje bi se našem narodu zagarantovao slobodan kulturni razvoj. No to je — po njegovom mišljenju — besmisleno, makar to rješenje potjecalo i iz krugova talijanske antifašističke emigracije u Parizu. Znamo dobro, da su i oni nad našim narodom u Istri provodili metode, koje se ne razlikuju puno od današnjih fašističkih. Ispravnost našeg rješenja sastoji u pomicanju granice na Soču, u maksimum naših zahtjeva. Jedino tim rješenjem će se suzbijati talijanski imperijalizam, a talijanska manjina našla bi se u mnogo pogodnijem položaju nego što se naša danas nalazi. To maksimalističko rješenje ne diktira samo etnička kompaktnost našeg naroda s ove i one strane granice, to rješenje diktiraju privredni i ekonomski interesi našeg naroda, površ svega nacionalni interesi, jer gospodar Trsta

i Pule, suvereni je gospodar Jadrana. Mi se nikako ne možemo zadovoljiti s rješenjem što ga predlažu tal. antifašisti. To je minimalističko rješenje, ne daje nam nikakvih garancija, da bi se naš narod mogao slobodno razvijati pod antifašističkim režimom. Da li se uopće može očekivati, da će tal. antifašisti srušiti tal. fašizam? Pa kad bi se to i dogodilo, naš problem bi se mogao drukčije riješiti!

Istarski problem — kaže predavač — ne smije se shvaćati kao jedan opće čovječanski problem, ne smije se prihvaćati ideje, koje s te strane rješavaju naše pitanje. To je historijska borba, koja već stoljećima traje. U toj borbi su već ustrajale generacije i generacije. Naši su zahtjevi pravdni, naša stvar je sveta. Mi moramo zahtijevati maksimum rješenja, ne smijemo naše pravedne zahtjeve slabiti idejama koje slabe snage naše emigracije, koje ubijaju njenu vitalnost i borbenost. Tal. antifašizam ne donosi rješenje koje bi nas moglo zadovoljiti kaže predavač. Protiv talijanskog nepravednog i imperijalističkog revizionizma moramo postaviti naš pravdni revizionizam, naše pravedne zahtjeve. Zato moramo čvrsto zbiti naše emigrantske redove da možemo u danom momentu našu svetu stvar riješiti na način, koji će nas potpuno zadovoljiti.

Predavanje je saslušano s velikom pažnjom, pa je kol. predavač na koncu nagradjen aplauzom. N. R.

CESTARJI OB MEJI SO ŽE VEĆINOMA SAMO ITALIJANI

Idrija, maja 1934. (Agis) — Ob vsej obmejni črti so na cestah zaposleni že skoro sami Italijani. Domačine, kar jih niso že pred leti, stalno premeščajo v južno Italijo, na njihova mesta pa prihajajo Italijani. V mesecu marcu so bili premeščeni še ostali cestarji, ki so Slovenci iz zaposleni na cestah od Cola do Sv. Lucije tako, da je zdaj na vsem tem območju ostalo samo pet cestarjev domačinov. Vsi drugi so že Italijani. Kot zgleđa, so jim tudi navadni ljudje — delavci, že preveč nezanesljivi in jim ne zaupajo.

IZ KOLONIZACIJSKEGA ODSEKA SAVEZA

V bližini Djevdjelijje na grški meji, v Vardarski banovini, ima svobodneoa zemljišča še za nekih 15 naseljenecv. Zemlja, ki je na razpolago izvrstna, lega ter podnebnje prijetno z zdravo studeno vodo. Zemljišče se bo odplačevalo v več letih po povoljni ceni. Država daje gradbeni les za zidanje hiše. Zeleti je, da oni, ki se na tej zemlji že-

le naseliti, imajo nekaj začetnega kapitala, da si lahko nabavijo živino in drug inventar, ki je nujno potreben za prva leta obstoja. V Djevdjelijji je naseljenih že nekoliko goriških vrtnarjev. Interesenti, ki se žele na dotični zemlji naseliti, naj se prijavijo odseku v društvu »Istra« — Zagreb.

MLADINSKI ODER DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI.

ki se je na Vnebohod, dne 10 t. m. tako lepo predstavil z mladinsko spevoigro »Punčke žive« na odru Sentjakobskega gledališča v Ljubljani, nam za soboto, dne 19 t. m. pripravlja novo presenečenje.

V proslavo materinskega dne bodo malčki na ta dan ob 8. uri zvečer vprizorili v dvorani Delavske zbornice mično mladinsko spevoigro s petjem, godbo in plesij v 6 dejanjih »Brez mame« ali »Dve Marički«, ki jo je napisala priznana avtorica Marija Grošljeva.

Mamec in očetje, botrice in botri privedite svoje malčke in varovance. Pridite vsi, ki želite preživeti nekaj srečnih in lepih trenutkov. Vstopnina od 2 do 10 Din.

SMRT NAŠIH ROJAKOV

Pred dobrim mesecom je umrl v Sarajevu naš rojak Stanko Furlan, star 25 let, doma iz Nabrežine. Pobegnil je od doma v Jugoslavijo pred petimi leti ter se nastanil za kratek čas u Zagrebu. Po dolgem iskanju zaslužka ga je pot prinesla v Francijo, kjer se je celo hotel vpisati v tujsko legijo. Kmalu nato pa je odstopil od te namere in se vrnil v Jugoslavijo. Nekaj časa je bil zaposlen v tovarni sladkorja v Belem Manastirju, nakar so ga radi boleznii poslali v Osijek u bolnico. Obolje je za jetiko, toda radi pićlih sredstev je morao iz bolnice, nakar je šel u Sarajevo, kjer je umrl. Lahka mu bodi bosanska zemlja! (Agis).

Prosek, 13 5 1934. V soboto 12 t. m. je nenadoma preminula u splošni bolnici u Trstu na posledicah operacije na slepiću gdć. Mira Puntar u starosti 28 let. Pokojna je bila hći dobro znanegã gostilničarja u trgovca na Proseku Rudolfa Puntarja. Kruto zadet, družini naše iskreno sožalje, zavedno pokojno pa ohranimo u častnem spominu! Naj ji bo lahka domaća zemljića, ki jo je tako ljubila. — Prosećani.

† IVAN BREZIGAR.

V Podgori pri Gorici je pred dnevi umrl u starosti 78 let g. Ivan Brezigar. Pokojnik je bil strogo narodno zaveden mož, ki je vzzolil vseh svojih 9 otrok u narodnem duhu. Bil je vnet Sokol in so njegovim otroci že u zgodnjih letih telovadili pri Sokolu. Bodi zvestemu sinu slovenske zemlje ohranjen med nami lep spomin, žalujoćim preostalim naše iskreno sožalje.

U FOND „ISTRE“

1 Dinar
FOND LISTA ISTRA
1 Dinar
IZ EMIGRANTSKU STAMPU

x. x., Subotica . . . . . D 20.-
U prošlom broju objavljeno . . D 32.643,85
UKUPNO D 32.663,85

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28 II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: Za cijelu godinu 60 dinara; za po godinu 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjenik. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«, Masarykova ul. 28. II. Telef. br. 67-80. — Urednik: Ivo Mihovilović. Jukićeva ul. 30. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brnčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stećajnica Jugoslovenske štamp. d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.